

Búvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi havilap

2019. szeptember – XVIII. évfolyam 9. szám

Ára: 560 Ft

*Nincs lágyabb, mint a víz,
mégis a köveket kivájjá:
nincs külön nála.*

Lao-ce: Az út és erény könyve,
részlet

A tizenhét éves **2**
Búvópatak...
Lukáts János ünnepi beszéde

Ország László **4**
laudációja
Gera Katalin a díjazotról

Fokozódik a helyzet
Kárpátalján **6**
Lengyel János dolgozata

Isten logikája **9**
*Varga Domokos György
készülő kettőskönyvéből*

A föníciaiak átka **11**
Cserna Csaba novellája

A legnagyobb **12**
vállalásról
*Beszélgetés Szita Károllyal,
Kaposvár polgármesterével*

Ingyen sör **14**
P. Buzogány Árpád novellája

LÁRMAFA BALATONFENYVESEN
Alkotók: Gera Katalin,
Csernák Máté, Csernák Bálint
Kivitelezők: Nagy és Társa Kft,
Nagy László, Papp Csaba,
Balogh Csaba, Győri Imre

LUKÁTS JÁNOS

A tizenhét éves Búvópatak köszöntése

K2007 tavaszán hallottam először, hogy egy magyarhoni folyóirat a *Búvópatak* nevet viseli. Korábban nem találkoztam vele, a neve fölkelte érdeklődésemet. A *búvópatak* szót ismertem éppen, bár búvópatakkal (így, kisbetűvel) sose találkoztam. Fellapoztam a *magyar értelmező szótárt*, szűkszavúan tájékoztattott: „*egy-egy szakaszán a föld alatt folyó patak*”. Képezetemben azért megformáztam magamnak a csörgedező, serény vízfolyást, amely el-eltűnik, aztán váratlanul ismét a felszínre bukkan. És a föld alatt, a rejtélyes barlangokban kincset keres, ásványokat old ki, drágaköveket görget magával, és amikor felszínre szökken, mindezt az érdeklődő patakbarát elé tárja. És már meg is barátkoztam a búvópatakkal, úgy érzem, nagyon is alkalmas név egy folyóiratnak. Attól kezdve a *Búvópatakra* már úgy gondoltam, mint szép szavakat és súlyos mondatokat görgető, a múltra emlékező és a jövőbe rohanó, havonta megújuló, életvidám és életképes intézményre. Vagyis: *Búvópatakra*, így: nagybetűvel.

„*Virágoskert vala híres Pannónia*” – szólt az áhítatos himnusz már a középkorban. Pannónia, vagyis kenyéradó ország. Nos, a *Búvópatak* ennek a testet tápláló országnak – mai szóval nevezve: a Dunántúlnak – körülbelül a közepén „*bukkan a felszínre*”, Kaposváron. És mintha manapság inkább a szellemet táplálná a szépség, a kultúra kenyérével.

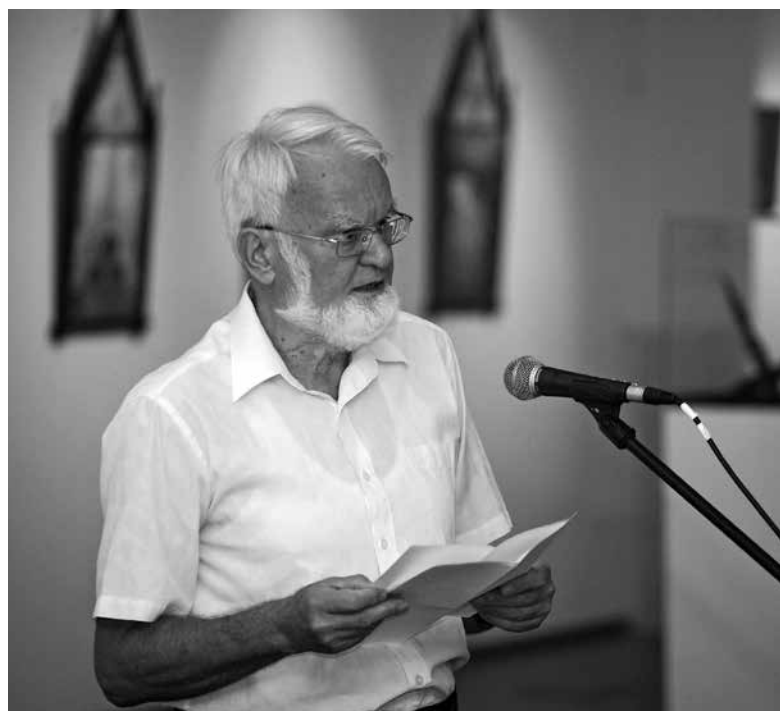
Lapozom, olvasom, vagy csak szemmel gyönyörködöm végig a *Búvópatak* elmúlt esztendejének lapjait, sorban toppannak elém a városnevek-vidéknevek: Somogyország, Balatonfelvidék, Veszprém, Tapolca, Bucsuszentlászló, a hívogató hegyek: Gulács, Csobánc, a mitikus szépségű Szent György-hegy és hát: – a Badacsony. A Balaton partjára fűzve „*ama drágakövek*”: Szárszó, Alsóörs, Szántód, Tihany, Keszthely és Füred. A városok között némelyik évszázados emléket őriz, némelyik világitótoronyként tekint körül napjainkban is.

Pannónia lelki-szellemi kenyéréből azonban jut távolabbra is, Szenttornyának és a Rózsadombnak, jut Kárpátaljának és Erdélynek, magához hív a *Búvópatak* szerzőket és témákat, az eltrianonizált országrészek keservét – és humorát. De glóbuszt átfogó tekintetét fordítja Lisszabon vagy Prága, vagy éppen a Délsziget magyarsága irányába, az ausztráliai *Magyar Élet* évtizedes napilapja felé.

Ha pedig az idők mélyére tekintünk, a *Búvópatakot* vizsgáló szemünkbe ötlük a pozsonyi csata és Árpád vezér alakja 907-ből, Szent László és Szent Margit máig élő emléke. Mátyás király korszakos figurája, a mohácsi ütközet. Természetesen tölti meg minden év márciusi számát 1848 emléke és Petőfi szelleme, az októberi számát pedig évek óta szinte szétfeszítik 1956 évtizedeken át eltitkolt, eltorzított eseményei, még közöttünk élő szereplőinek tanúságtétele és a hősök emléke.

A *Búvópatak* polgári, kulturális és társadalmi havilap. De mégis, az irodalmat tarthatjuk legértékesebb tartományának és legfőbb kifejezési formájának: a szépprózát és a verset, az esszét és a tanulmányt, és mindazt, amit még bátran besorolhatunk az irodalom kincsvilágába. Korábbi századok írói-költői közül a serény országjáró Kazinczyt, a dunántúli váregéket megéneklő Kisfaludy Sándort. Az évfordulók okán is megemlékezünk Arany Jánosról, Ady Endréről, „az utókor áldozataként” emlegetett Gyóni Gézáról, az örök megújuló Krúdy Gyuláról. Visszatérő és megkerülhetetlen alkotó Márai Sándor, a háttérből pedig belesugár a jelenbe Karinthy. Gyarmati Fanni Naplója okán Radnótit kell újraolvasni, és örök kortársunk volt-maradt Weöres Sándor, de hát tudjuk: „*világunk ősi szelleme a van helyett a kellene*”.

Az irodalmi életnek szerves tartozékai az interjúk, az irodalomban élők egyesült töprengése, az alkotás módszertanának párbeszédbe foglalása. És a pályaképek írókról és nem-írókról, egyéb művészetek művelőiről, magyarokról és nem-magyarokról. Rónay László – szerényen – *Forgácsok*nak nevezte művészet- (és irodalom) elméleti rövidhíreit a XX. század magyar literatúrájáról. De olvashattunk Udvardi Erzsébet tárlatairól, és gyönyörködhettünk festményeiben. Térben és időben távolabbra tekintve Michelangelo, Botticelli és Leonardo neve-műve és gondolatai is megszólalnak. Bepillant-

Lukáts János az idei *Búvópatak*-esten – fotó: Csernák Bálint

hattunk Simenon kaland-kínáló Maigret-műhelyébe, vers idézte Salvador Dalit, okosan távlatnyitó tanulmány emlékezett meg Horthy Miklós százötvenedik születésnapjáról, Bibó István emlékét ifjabb Bibó István idézte. Emlékezetes élményt jelent a Balaton és a magyar filmművészet évtizedes kapcsolatának felidézése.

A műfordítók tisztas számmal szerepelnek a folyóiratban, amit tesznek, valódi „*búvópatak-tevékenység*”: távoli földek, személyek, művek világát mentik át a magyar ízlés, a magyar gondolatkincs épülésére. Meghökkenő a választék, fordítóink az elmúlt időben német, svéd, török, portugál és orosz verseket öltöztettek magyar szóruhába.

A hit ünnepeihez hiteles szavak kapcsolódnak, sőt népszokások, népviseletek. A karácsony, a húsvét, a pünkösd mellett a halottak napja is érezhetően részét képviseli nemzetünk emlékezetvilágának. Megkülönböztetett figyelemmel fordul a *Búvópatak* „a magyar vallás”, általában a protestantizmus felé, Kálvin Jánosról szóló regényrészlettel igazolja, hogy mindennek a szépprózai megközelítése is jelen van irodalmunkban – *Számadással istennek tartozom* a mű sokatmondó címe! Az egyik *Búvópatak* szám hátoldalán pedig a börtönben sínylődő Szent Pált láthatjuk – Rembrandt ábrázolásában.

Nem könnyű egy vegyes profilú kulturális havilapba beiktatni azokat az írásokat, amelyek „*nemzeti önazonosságunk kérdései*” címen foglalhatók egybe. A történelem és a megélt közelmúlt egyaránt szolgáltatja bizonyító anyagát a témához, a személyek és művek újraértékelése sok hiányra és sok fölöslegre döbent rá az olvasót, a kutatót vagy a témán töprengőt. A népies-urbánus vita ugyan mintha már a múlté volna, de a posztmodern irodalom nézetei és termékei választásra készítenek. A költői nyelv megtartása, megújítása sem elhanyagolható feladat sem a szavakkal alkotók, sem az anyanyelvet na-

Balajthy Ferenc

Igaz barátok

A kamasz, tizenhétéves *Búvópatak*nak

A fák se maradnak egyhelyben mindig,
Éjszakánként mind a Mennyben járnak.
Vad szelekkel táncolnak, mint a villik,
S magot szórnak szét gonosz halálnak. –

És ne hidd, a fák csak egyhelyben állnak,
Kérgük megfeszül, hisz Krisztuskereszt!
Meg nem hajlanak kénköves villámnak,
S mindig lesz egy, – ki gyökeret ereszt!

Fa vagyok én is, nyugalom rajtam sincs,
Mozdulni látszom, ám tart ezer bilincs, –
S éjszakánként már nem a Földön járok!

Gyökér, mi egyszerre mélybe s égre tör,
Nincs sorsmalomkő, mi minket összetör,
Mert, mindig lesznek Fák, – igaz barátok!

pi természetességgel használók számára – hanem kötelesség! Komor és megszívlelendő hozzászólásokra bukkanunk az írások között: Wass Albert, Tamási Áron vagy Dsida Jenő pedig a határon túli és a kontinensen túli magyarság lelki-szellemi helyzetére, tudatára, nyelvi beszűkülésére figyelmeztet.

Földünk fizikai és biológiai életéről alapvető tételeket olvashatunk, az írás arra serkent minden olvasót, e tételeket építse be saját tudata búvópatakjába. Az élet logikája pedig a világ istenelvű és anyagelvű teremtésének alternatíváját tárja az olvasó elé. Verseken különösen nagy a folyóirat kínálata: szigorúan szerkesztett klasszikus, szonett, lazább szövevű szabad vers, dalformájú, vagy gyermekvers egyaránt olvasható benne. Népszerű lett újabban a haiku, ezt az eredetileg japán háromsorost mostanában kezdi megismerni és „nosztrifikálni” a magyar költőtársadalom – nem könnyű jó haikut írni!

*Lapozom, olvasom, vagy csak szemmel
gyönyörködöm végig a Búvópatak
elmúlt esztendejének lapjait...*

A folyóirat külső megjelenése komoly hozzáértésről tanúskodik. A tipográfus, a tördelő munkáját Csernák Bálint látja el, a *Búvópatak* arculatának kialakítása, egységessé tétele számáról-számról az ő munkáját dicséri.

Farkas Judit a lap „igazi mindenese”, saját novellákat publikál, interjúkat készít (és alkalmanként kötetbe szerkeszt), miközben a külső kapcsolattartás nem könnyű munkáját is eredményesen végzi, akár pályázatokról, akár támogatások megszerzéséről legyen szó. Körülményeinek ismeretében ez különösen tiszteletreméltó tevékenység.

Ország László fotói nagy beleérző képességgel jelenítik meg a természetet, a dunántúli környezetet, és szólnak az illusztrálandó műről.

A folyóirat élő szerzőinek vagy riportalanyainak nevét és műveik címét mellőzni igyekeztem, a széles választékból nehogy valakiről megfeledkezzem. Az In memoriam felirat sajnos több szerző és a kultúra, az irodalom több művelője fölé is odakerült idővel. Rónay László egy egész irodalmi nemzedék ízlését formálta, és adott hírt a magyar kultúra XX. századi értékeiről. Kányádi Sándor utolsó közölt fényképén barátian int búcsút, miközben ekként tesz hitet egész életéről: „*A nemzetegyesítés egyetlen módja... ma is... az anyanyelv megőrzése*”. Csapó Endre, az ausztráliai *Magyar Élet* hetilap fáradhatatlan szerkesztője 98 éves koráig gondozta újságját, és küldözte világot átfogó írásait a *Búvópatak*nak, egyik legutolsó írásának címe is hitet tett törhetetlen bizodalma mellett: „*Közép-Európa nem volt, hanem lesz!*”

A *Búvópatak* alapító főszerkesztője, Csernák Árpád ritkán és mértéktartóan közli saját írásait, de a folyóirat felépítésén, széles körű érdeklődésén mindenkor megnyilvánul szerkesztői szakértelme. A témák és a szerzők megtalálásában okos körültekintéssel és határozottsággal dolgozik. Munkájához felelősségteljes munkatársi gárdát szervezett. Személyisége mintha a búvópatak emberi megvalósulása volna, az óvatos elhúzóadások közben váratlan megjelenései, az új témák és szerzők felkutatása, a művek bátor közzététele. Köszönet neki érte...

Ország László laudációja

TISZTELT JELENLÉVŐK! KEDVES BARÁTAIM!

Ma, mint minden évben – immár 17 éve – újra ünnepelünk, ünnepeljük a *Búvópatakot* a születésnapján vagy ahhoz közeli napon.

Szép hagyomány, hogy ezen az ünnepen mond köszönetet a *Búvópatak* vezetősége, kuratóriuma – és mi mindannyian – a Papp Árpád Búvópatak-díjjal annak az embernek, aki művészetével, emberségével elkötelezett támogatója a *Búvópatak*nak. Idén a kuratórium úgy döntött, Ország László képzőművész, grafikus, fotóművész és tanár kapja ezt a díjat.

Az én tisztetem ma, hogy laudációt, azaz ajánlást mondjak a díjazotról.

Ország Lászlóval először – több, mint 30 éve – Nagyatádon találkoztam a Gyermek és Ifjúsági Képzőművészeti Nyári Táborban, ahol a plasztikai szekció vezetésére kértek föl. Laci az atádi gimnáziumban rajtot tanított, és a kollégium igazgatója volt. A táborban a grafikai és fotó szekciót vezette, de nekem úgy tűnt, és úgy is volt, ő a lelke az egész kéthetes munkának. Csöndes, szelíd, ugyanakkor határozott ember benyomását keltette, akit felnőttek, kollégák és diákok egyaránt szeretnek és tisztelnek.

Aztán hamarosan kollégák lettünk a Kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskolán. Én '88-ban kezdtem ott tanítani, Laci '89-ben. Ott ismertem meg jobban őt a közös munka kapcsán, a rajztermekben, a vizsgáztatásokon, a rajz tanszéki rendezvényeken. Ha visszagondolok erre az időszak-

ra, szinte mindent ő csinált. Persze ez kicsit túlzás, mi, a tanszék többi oktatója is dolgoztunk azért, és azt hiszem, jó csapat voltunk, de Ország Laci volt az, aki megszervezte, összefogta a munkát, elkészítette a tantárgy-, óra- és vizsgabeosztásokat, olvasható, szép gyöngybetűkkel leírta, és a fénymásvolt példányokat a kezünkbe adta. Mindent pontosan tudott, a kisujjában volt az egész képzés, ha valami gondunk volt, segítség kellett, hozzá fordultunk. Velem ez olykor megesett, bár egyetemi szintű tanári diplomám volt, de nagyjából 15 évig szabadúszó művészként tevékenykedtem, és például az adminisztratív jellegű munkák eleinte nehézséget okoztak. Laci mindig önzetlenül, természetes, közvetlen módon tudott segíteni. Hálás vagyok neki, sokat tanultam tőle, sokat köszönhetek neki, mint ahogy rajtam kívül még nagyon sokan, kollégák, hallgatók és az egész főiskolai-egyetemi képzés, főként a pedagógiai és művészeti rész. Csak néhány konkrétum: több mint tíz éven át szervezte az országos vizuális nevelési konferenciákat, rendezvényeket, hosszú időn keresztül tanszékvezetői, főigazgató-helyettesi, dékánhelyettesi teendőket látott el. Ország Lászlónak rengeteget köszönhet a város, Kaposvár is, hiszen oktatóként, vezetőként óriási szerepe és nagyon sok munkája volt abban, hogy a tanítóképzés mellett létrejött a Művészeti Kar. Zárójelben ehhez annyit: a hála, köszönet sokaknál nem magától értetődő megnyilvánulás. Ez az egyik oka, hogy Ország László és családja nemrégiben elhagyta Kaposvárt, visszaköltöztek szeretett városukba, Nagyatádra.

*...a műveken keresztül rácsodálkozunk
a létező rendre, Isten rendjére,
és a csöndre, Isten csöndjére.*

Az előbb, amikor bejelentettem, hogy idén Ország László kapja a Papp Árpád Búvópatak-díjat, azt mondtam, képzőművész, fotó és grafikusművész. Igen, Ország László kiváló művész, kiváló grafikus és nagyszerű fotós. Az, hogy ezekről a szakmákról mindent tud, magától értetődő. Műveivel – fotókkal, grafikákkal, elektrografikákkal – évtizedek óta folyamatosan jelen van a hazai és külföldi kiállításokon Angliától Dél-Koreáig. Nekem is volt alkalmam többször együtt kiállítani vele. Több önálló kiállítása volt, művei különböző kiadványokban jelentek meg. A Képrás Alapítvány műveiről *Monitor scan* címmel, Bohár András elemző írásával jelentetett meg kiadványt. Több művészeti társulás, csoport aktív tagja, köztük a Kapos Artnak, a MAOE-nak, alapítója a Magyar Elektrografikai Társaságnak. Művészi és oktatói munkáját díjakkal is elismerték: Kaposvári Egyetemért emléklapok, ArT-kadia-díj, a Magyar Felsőoktatásért emléklapok.

Ország László az idei Papp Árpád Búvópatak-díjas – CsB fotó

A *Búvópatak* folyóirattal a szorosabb munkakapcsolat öt évvel ezelőtt alakult ki, és azóta folyamatosan tart. Ebben – némi büszkeséggel mondhatom – kis részem nekem is lehetett, hiszen, mint fõnt említettem, Lacival jó kollégialis viszonyban vagyunk régóta, amibõl aztán családi barátság alakult. Laci felesége, Ibolya jó barátnõm, amíg itt Kaposváron a Virág utcában laktak, Ibolya néha rámcsergött „*ha erre jársz, ugorj már be egy kicsit*” invitáló szöveggel. Ha éppen arra jártam, és volt idõm is, beugrottam. Ilyenkor Ibolyával, Boglárkával és Balázssal (Ibolya és Laci gyermekeivel) leültünk a nappaliban, és egy finom tea meg süti mellett sorra vettük a különbözõ témákat a természetgyógyászaton, gyógynövényeken keresztül a mûvészetekig. Laci közben a boltívvel elválasztott konyharészben készítette elõ a fõzéshez a dolgokat (remek szakács is), aktívan nem kapcsolódott be õnfelelt csevelyünkbe, csak akkor szólalt meg, amikor kicsit elrugaskodtunk a valóságtól némelyik témakörben. Ilyenkor csõndesen megjegyezte: hát az azért nem egészen úgy van..., és persze ki is fejtette, miért nincs úgy. Többnyire igaza volt, az õ tudásában és igazságérzetében mindig lehet bízni.

Eddig fõként arról beszéltem, milyen ember Ország László, pontosabban én milyen embernek ismerem, látom õt. A mûvészetérõl kevesebbet, bár az biztos, hogy az õ alkotásai híven tükrözik a személyiségét, egyek, azonosak vele. Ország László fotóival, finom rajzolatú grafikáival úgy tárja elénk a bennünket körülvevõ látható világot, hogy bepillantást nyerünk

a mindennapi valóság mögötti rejtett titkokba, õt idézve: „*a való felfogható rendjébe*”. Igen, ezeken a mûveken keresztül rácsodálkozunk a létezõ rendre, Isten rendjére, és a csõndre, Isten csõndjére. Ahogy ezek a mûvek készülnek, egyfajta meditáció. Azt inkább Ibolyától tudom, Laci órákra eltûnik a masinájával, kamerájával, és a Balaton-felvidék hegyei között vagy éppen a Rinya patak folyását követve „barangol”. És aztán megajándékoz bennünket azzal a lehetõséggel, hogy mûveit szemlélve mi is átélhessük kicsit azt, amit õ átél és gondol barangolásai alatt, vagyis alkotás közben.

Az általam elmondottak után azt hiszem, mindenki számára szinte törvényszerû, hogy Ország László és a *Búvópatak* egymásra talált. Bizonyára sokan ismeritek Csernák Árpád és Ország László közös könyvét, melynek a címadója Árpád egyik írása, az *Olajfában lakozó*. A Stádium Kiadó jelentette meg 2017-ben. Novellák és fotók. Ez a közös megjelenés sem véletlen. A novelláknak és a képeknek azonos vagy hasonló a szellemisége. Ennek a kötetnek a végén van Lacitól egy rövid önéletrajz, tömör, lényegi megfogalmazásban. Ebbõl idézem az utolsó mondatot: „*Úton vagyok... gyakran gondolok az óceánra...*”

Kedves Laci! Szeretettel gratulálok! Adjon Isten további erõt, kedvet a „barangoláshoz”, az „útonlevéshez”, és kérlek, továbbra is örvendtess meg minket a *Búvópatak* lapjain a mûveiddel!

GERA KATALIN

Elhangzott 2019. augusztus 27-én a Búvópatak-esten.

Ország László fotója

LENGYEL JÁNOS

Fokozódik a helyzet Kárpátalján

Napjainkban Ukrajnát polgárháború, vagy, ha úgy tetszik hibrid háború, gazdasági válság, a lakosság elszegényedése, politikai zűrzavar, a központi hatalom meggyengülése, erkölcsi züllés stb. jellemzi. A zavarosban viszont jó lehet halászni, ezt használják ki az országot uraló oligarchák és különböző klánok. Az idei elnökválasztáson katasztrofális vereséget szenvedő Petro Porosenko és bűntársai hatalmas profitra tettek szert országulásuk öt éve alatt, vagyonukat többszörözték, miközben az ország adóssága is többszörösére növekedett. Volodimir Zelenskijt nem a rátermettsége vagy a politikai programja jutatta az elnöki székbe, hanem az, hogy Ukrajna lakosságának elege lett a korrupt és agresszív Porosenko-kormányzathoz, amely háborúba sodorta az országot, és ennek során jelentős területeket veszített.

Ukrajna, megalakulását követően, kifejezetten kisebbségbarát politikát folytatott, legalábbis kifelé ezt mutatta. Számos nemzetközi egyezményt írt alá, ezek közül talán a két legfontosabb a Regionális vagy kisebbségi nyelvek kartája és a Nemzeti kisebbségekről szóló keretegyezmény. Az új államnak szüksége volt a nemzetközi elismerésre, hogy a frissen kialakított határait nemzetközi szerződések garantálják. A szomszédjaival kétoldalú szerződéseket kötött, többek között Magyarországgal is, 72 ilyen egyezmény létezik, ezek egyik legfontosabb nemzetközi dokumentuma a kisebbségvédelemről szól.

1991. december 1-jén népszavazást tartottak Kárpátalján, amely Ukrajna függetlensége és Leonyid Kravcsuk elnökké választása mellett arról is döntött, hogy a megye különleges önkormányzatiságot kapjon, továbbá negyedik pontnak felvették a Beregszász központú Magyar Autonóm Körzet létrehozásának ügyét is. Mind a négy kérdést megszavazták, ám míg az első kettő megvalósult, az utóbbi kettő a mai napig várat magára. Egy sikeres népszavazást még Ukrajnában sem lehet a szőnyeg alá söpörni, ám a parlament megtalálta a módját, hogyan siklassa ki a magyar kezdeményezést, pedig a járási és a megyei tanács is jóváhagyta a referendum eredményét, sőt, kijevi jogászok kidolgozták az autonóm körzet tervezetét.

A magyarság a szovjet érában nem rendelkezett semmilyen autonómiával, viszont az 1944-es megszállást követően fokozatosan sikerült kialakítani egyfajta életteret, és sikerült megőriznie nemzeti identitását. A magyarok nem kaptak területi autonómiát, ennek ellenére, a kulturális önrendelkezés formájaként, voltak anyanyelvi iskoláik, sajtótermékeik stb. Igaz, hogy a diákok csak a középiskoláig tanulhattak az anyanyelvükön, ám az ungvári egyetemen volt magyar filológia szak. Számos magyar nyelvű újság és folyóirat jelent meg, a megyei televízióban voltak magyar adások is. Napjainkban már több magyar tv és rádió is működik, és számos hetilap meg internetes újság, amíg a nemrég elfogadott új nyelvtörvény életbe lépése el nem lehetetleníti a működésüket.

Munkács vára

1992-ben az ukrán törvényhozás a nemzeti kisebbségek nyelvéről szóló törvényt fogadott el, ennek alapján született meg a 2012-es nyelvtörvény, amely már sok tekintetben szűkítette a meglévő jogokat, de még mindig kisebbségbarát volt mondható. Ezt az ukrán alkotmánybíróság, az elfogadásakor történt formai okokra hivatkozva, 2018-ban megsemmisítette. Ez a törvény a magyar nyelv számára regionális hivatalos státuszt biztosított Kárpátalján. A 2019-es nyelvtörvény már nyíltan kisebbségellenes, az Ukrajnában élő nemzetiségek asszimilálására törekszik, sőt a kisebbségi nyelvek közeletben való alkalmazását szankciókkal bünteti.

A kárpátaljai magyarság legnagyobb célkitűzése a területi vagy a kulturális autonómia létrehozása. Ennek legnagyobb akadálya az 1996-ban elfogadott ukrán alkotmány, mivel kimondja, hogy Ukrajna egységes és oszthatatlan állam. Az 1990-es években a nemzetiségeknek a számarányukhoz mérten állandó képviselőjük volt a törvényhozásban. A negatív irányú változás éppen a 2004-es, úgynevezett narancsos forradalom után következett be, amikor a Juscsenko–Timosenko páros meggondolatlanul kiengedte a palackból az ukrán sovinizmus szellemét. Kezdetben még megmaradt a törvény által biztosított magyar kisebbségi választókerület, ám a 2012-es, a 2014-es és a 2019-es választásokon már ezt sem adták meg a kárpátaljai magyaroknak. A most lezajlott választások során átrajzolták a választókerületek határait, a megyében hat ilyen körzetet jelöltek ki, ebből három volt magyar érdekeltségű, ahol döntő kisebbségben vannak a magyar szavazók.

A kárpátaljai magyarság legnagyobb célkitűzése a területi vagy a kulturális autonómia létrehozása...

A választások előtt a KMKSZ és az UMDSZ választási koalícióra lépett. A kudarcokból és a hibákból tanulva, és belátva, hogy az ukrán pártok hatalomra kerülve mindig elfelejtik a vállalásaikat, ezúttal egyik székértábórral sem tárgyaltak. Úgy döntöttek, a három választási körzetben egyéni jelölteket indítanak. Szinte semmilyen esély nem volt arra, hogy bármelyikük is nyerjen. Ám az is elszomorító, hogy a széles körű és erős kampány dacára a kárpátaljai magyar választók nagyon kis számban járultak az urnákhoz. Az ország megyéi közül Kárpátalján mentek el a legkevesebben szavazni.

Az ukrán hatóságok biztosra mentek, nem elégedtek meg a választókerületek önkényes átszabásával, törvénytelen rendőri intézkedésekkel igyekeztek megfélemlíteni a magyar választókat. A legkirívóbb eset az volt, amikor álarcos fegyveres rendőrök törtek rá otthonában Rezes Károlyra, az UMDSZ Kárpátalja megyei képviselőjére, tettüket azzal indokolták, hogy olyan információkat kaptak, miszerint szavazatokat akar vásárolni. Ezen kívül hamis állításokat tartalmazó szórólappokkal és megtévesztő SMS-üzenetekkel igyekeztek lejáratni Brenzovics Lászlót, a KMKSZ elnökét. Bevetették az úgynevezett klónozást is, amikor hasonló nevű ellenjelölttel próbálják megtéveszteni a választókat, így járt Brenzovics László is. Több bejelentés is érkezett, miszerint néhány körzetben ismeretlen agresszív fellépéssel próbálták megakadályozni, hogy a magyar választók leadhassák szavazataikat. Mindkét magyar párt feljelentést tett választási csalás miatt.

A közismert események következtében a Krím ma már az Orosz Föderáció része. Ennek hatására a kijevi vezetés hallani sem akar semmilyen autonómiáról, minden önrendelkezési kezdeményezésben szeparatista törekvést, az ország területi épsége ellen irányuló támadást lát. Amelyik politikus, közéleti szereplő nem harcos ukrán „hazafi”, és nem támadja elég vehemensen az országban élő kisebbségeket, azt nyomban megbélyegzik. A hazaárulóval egyenértékű, ha valakit szeparatistának titulálnak. Porosenko kisebbségellenes, sovinszta politikájával ellehetetlenítette a nacionalista pártok politikusait. Valóságos verseny zajlik, hogy ki a nagyobb hazafi. A szélsőséges Szvoboda (Szabadság) Párt elnökjelöltje Ruszlán Kosulinszkij, a kettős állampolgárokat megfosztaná az ukrán állampolgárságtól, az autonómiát vagy bármilyen független státuszt törvénnyel tiltaná be.

Pavlo Klimkin, volt ukrán külügyminiszter – ez a minisztérium támadja leginkább a magyarokat – többször is kijelentette, Kárpátalja autonómiájáról ne is álmodjanak. 2018 szeptemberében Hanna Hopko, az ukrán parlament külügyi bizottságának elnöke egy fórumon arról beszélt, nyilvánvaló, hogy a magyar kormány arra törekszik, hogy 2020-ra, a trianoni békediktátum századik évfordulójára tető alá hozzon egy autonómiát, ami nagy győzelem lenne a számára. Majd nyomatékosan leszögezte, hogy Kárpátalján a magyaroknak sohasem lesz autonómiájuk. Sajnálatos, hogy Hennagyij Moszkál is, Kárpátalja lemondott kormányzója, aki ugyan Porosenko embere, de mérsékelt politikusnak számít, ellenségesen viseltetik az ukrainai nemzeti kisebbségek autonómia törekvéseivel szemben. Moszkál bírálta egyes ukrán politikusok általa felelőtlennek tartott ígéreteit a kárpátaljai autonómiával kapcsolatban. Odáig ment, hogy a kerületi közigazgatási bírósághoz fordult, hogy érvénytelenítsék az 1991. december 1-jei népszavazás eredményét, amikor is Kárpátalja lakosságának 78%-a tette le voksát az autonómia mellett. Ennek ellenére Viktor Baloga, kárpátaljai parlamenti képviselő és oligarcha, a JEC nevű párt vezetője a korábbi kormányzót kollaboránsnak tartja, amiért az túl sok megyei tisztséget adott oda a kárpátaljai magyaroknak. Ugyanő javasolta, hogy az ukrán állam vásárolja fel az áttelepült magyarok házait, és oda kelet-ukrainai menekülteket telepítsenek, ezzel egyúttal segítenek az elüldözött ukránoknak, továbbá megszüntetik Beregszász város és a járás magyar jellegét. Természetesen ő is hevesen ellenzi a kárpátaljai autonómiát, ugyanakkor kezdeményezte, hogy állítsák vissza a magyar választókerületet, mondván, egy magyar képviselő az ukrán parlamentben úgysem megy semmire, ez a legnagyobb engedmény, amit a kárpátaljai magyarok kaphatnak.

Tény, hogy napjainkra a magyarellenesség intézményesített lett Ukrajnában, ami áthatja az egész társadalmat a magas szintű vezetéstől az átlagpolgárokig. A kijevi kormányzat egy jól bevált módszerrel próbálja elterelni a lakosság figyelmét a katonai és a gazdasági vereségeiről, amikor célkeresztbe állítja, bűnbakként bánik az országban élő nemzeti kisebbségekkel.

2017. szeptember 5-én az ukrán parlament elfogadta a kirívóan jogsértő oktatási törvényt, aminek *Ukrajna törvénye az oktatásról* a hivatalos elnevezése. Leegyszerűsítve ez a törvény az Ukrajnában élő nemzeti kisebbségek anyanyelvi oktatásrendszerét hivatott felszámolni. A magyar oktatásrendszert főként a törvény 7. cikkelye érinti súlyosan. Az ukrán állam

cinizmusára jellemző, hogy nem zárja be az országban működő nemzetiségi iskolákat, hanem az anyanyelven folyó oktatás helyett kötelezően bevezeti az ukránt, többek között arra hivatkozva, miszerint az alkotmány kimondja, hogy az ország egyetlen államnyelve az ukrán. Ellenzéki parlamenti képviselők az alkotmánybírókhoz fordultak, hogy az állapítsa meg, a törvény ellentétes az ország alkotmányával. A válasz idén, július 16-án született meg, miszerint a törvény nem ellentétes az alkotmánnyal, így a jogszabály továbbra is hatályban marad.

Természetesen a törvény nagy felháborodást keltett a magyar nemzetiségű tanárok körében. Ukrajnában az a bevett gyakorlat, hogy egy törvény kidolgozása során nem kéri ki az érintettek véleményét, első olvasatban gyorsan elfogadják, és csak ezt követően kezdődik az egyeztetés, a jogi huzavona. Lilija Hrincevics ukrán oktatási és tudományos miniszter csak a törvény elfogadását követően utazott Kárpátaljára, hogy meghallgassa a magyar tanárok véleményét, amit mind a mai napig figyelmen kívül hagy. Többször kijelentette, hogy az oktatásról című törvény 7. cikkelye nem szűkíti, éppen ellenkezőleg, kiegyensúlyozza a nemzeti kisebbségek jogát az anyanyelven és az államnyelven való tanuláshoz. Tehát az államnyelven való tanulást Ukrajna a nemzeti kisebbségeinek úgy biztosítja, hogy közben megvonja tőlük az anyanyelven való tanulás jogát. A miniszter, a magyar tanárok kitartó ellenállását látva, kijelentette: „Nyilvánvaló, hogy például a magyarok nem akarnak semmin se változtatni – minden tantárgy legyen magyar nyelvű az iskolákban. Már látjuk, hogy ez hova vezetett. Nagyon gyakori a tanárok ellenállása, hiszen nem titok, hogy a magyar állam fizet az ukrán tanároknak a magyar nyelvű oktatásért”.

Porosenko nem tudott belenyugodni a vereségébe, mielőtt az új elnököt beiktatták volna, gyorsan áttolta a parlamenten

a nyelvtörvényt, ami kimondja, hogy az ország egyetlen állami és egyetlen hivatalos nyelve az ukrán, kötelezővé teszi használatát az állami szervezetekben, valamint nyilvános társadalmi rendezvényeken. Csupán a magánszférában és a vallási szertartásokban nem szabályozza a nyelvhasználatot, tehát otthon, családi környezetben még lehet magyarul beszélni. A törvény az élet szinte minden területére kitér, a nyomtatott sajtóterméknél engedélyezi az idegen nyelven való megjelenést, viszont kötelezi, hogy az adott lapot ukrán nyelven is kinyomtaszák. Fokozottan fennáll annak veszélye, hogy Ukrajnában teljesen eltörölhetik a kisebbségi nyelvek használatát. A törvény ellen nemcsak a magyar szervezetek emeltek kifogásokat, hevesen tiltakoznak az országban élő románok, lengyelek, bolgárok, görögök és természetesen az oroszok is. Újabb különböző nemzetközi szervezetek és intézmények is hangot adtak aggályaiknak, ugyanakkor ez nem hatja meg az ukrán hatalmat.

A parlamenti szavazást követően a KMKSZ és az UMDSZ levélben fordult Porosenkóhoz, hogy azt ne írja alá. „Úgy véljük, az Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa által az ukrán mint államnyelv működéséről elfogadott törvény diszkriminatív, alapjaiban sérti Ukrajna állampolgárainak emberi jogait, gyökeresen korlátozza az ukrainai nemzetiségi kisebbségek szabad anyanyelvhasználatát, tovább fokozza Ukrajnában mind a belpolitikai, mind a külpolitikai feszültséget”. Zelenszkij még áprilisban, rögtön a törvény megszavazásakor arra tett ígéretet, hogy hivatalba lépése után felülvizsgálja a nyelvtörvényt, miszerint az tiszteletben tartja-e minden állampolgár jogait.

Az ukrán mint államnyelv funkcionálásának biztosításáról szóló jogszabály időközben törvényerőre emelkedett. A Porosenko klikk és a sovíniszta pártok vereséget szenvedtek az előrehozott parlamenti választásokon, ami némi reményre jogosítja fel a kárpátaljai magyarságot. Az új parlament még nem ült össze, Zelenszkij a nyilatkozataiban drasztikus változásokat ígér, megígér mindent, mindenkinek, de ez idáig nem történt semmilyen kézzelfogható intézkedés, sőt. Nem tudni, hogy a korábbi rendszer még helyükön lévő képviselői mozgatják a szálakat, vagy az új emberek is folytatják az elkezdett munkát, de a magyarellenes tevékenység nem csillapult. Magyar politikusokat, közéleti szereplőket, művészeket zaklatnak a hatóságok a határátlépéskor, vagy egyszerűen felírják őket a *Mirotvorec* nevű halállistára, amin az oldal üzemeltetői Ukrajna vélt vagy valós ellenségeit gyűjtik össze.

Írásom végén Csernyicskó Istvánnak, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola oktatójának szavait idézem: „Azonban amikor az államok – rendszerint speciális jogszabályokban, például kisebbségi törvényben, nyelvtörvényben stb. – külön kiemelik, hogy a nemzeti vagy nyelvi kisebbségeknek joguk van saját kultúrájuk megőrzésére és fejlesztésére, bizonyos korlátok között a nyelvük használatára, akkor azt sugallják, hogy ezek többtájúak, melyek kizárólag a gondoskodó és demokratikus állam jóindulata miatt illetik meg a kisebbségeket. Holott nyilvánvaló, hogy nem a kisebbségekhez tartozó személyeknek vannak nyelvi előjogai, hanem a többségnek, hiszen ők szabályozás nélkül bárhol és bármikor használhatják anyanyelvüket. Ezt az egyenlőtlenséget nagyon egyszerűen meg lehet és meg kell szüntetni. A kisebbségi jogok tiszteletben tartása és biztosítása ugyanis abból az emberi alapjogból ered, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy megkülönböztetés nélkül egyenlő bánásmódban részesüljön. Ez az elv egyértelműen alkalmazható és alkalmazandó az EU-t alkotó és az oda igyekvő szuverén nemzetállamok többségi és kisebbségi polgáraira is.”

Lengyel János

Gyöngé porszemek

Elfeledve hosszú évek során,
Küzdve a létért magányos egyedül.
Hisszük, nem lehet itt semmi baj,
Míg a láng ki nem alszik legbelül.

Ma már egyre több a hitetlen, kit
Gyökerét vesztve elsodor a szél,
Áll még a nemzetiszínű zászló,
Míg Kárpátalján egy magyar is él.

Ahol nagy nemzeteknek
Dicső fáklója lobog,
A mienk csak gyöngé gyertyaláng.
Milyen furcsa helyzet ez,
Középen határ,
És itt is, ott is – Hazánk!

(részlet)

VARGA DOMOKOS GYÖRGY

Isten logikája

MMIÉRT VAGYOK LÁTHATATLAN?

Sok okom van rá.

Csak anyag látszódhat.

Az anyag korlát, a test végeesség. A szellem: mindenség.

Vagyok a minden.

Egyszerre minden anyag, minden forma.

Minden anyag, minden forma egy szál testben nem lehetnék.

De így, anyagtalanul, minden anyagban, minden formában ott lehetek.

S ott is vagyok.

A titokzatosság csábít. A titoktalanság untat.

A láthatatlan s megfoghatatlan ismeretlenbe beleképzelhetitek – belehíthetitek – a csodát, de ami kívül-belül ismert, már

csak önmaga lehet. A titokzatosba vetett hit s remény: legfőbb

éltetőök. Nélkülözhetetlen ösztönző és szabályozó eszközöm.

Különben pedig: Jézust keresztre feszítettétek.

Ha látható lennék, velem mit művelnétek?

VAGYOK-E?

Kérdezhetné-e, aki nincs?

Múlhat-e létezésem azon, hogy mit válaszolok?

Ha azt felelném, hogy vagyok, akkor vagyok?

Ha azt felelném, hogy nem vagyok, akkor nem vagyok?

Vagyok az IS.

Minden létező és nem létező.

HÁNY ISTEN VAN?

Vagyok az Isten.

Egy, de osztható.

Ahány néző és nézőpont, annyiféle vagyok.

A kép festi a mestert.

VAN-E ÉRTELME AZ ÉLETNEK?

Hogyne!

Csak az hiheti, hogy nincs értelme, aki nem hisz létezésemben.

Vagy ha hisz is, sültbolondnak képzeld: minden cél és terv nélkül belefognék egy ilyen hatalmas műbe. Hát nem!

Maga vagyok az értelem.

MI ÉRTELME VAN AZ ÉLETNEK?

A rész értelmét az egész adja.

Én vagyok az egész. Az egy és a minden.

Vagyok a minden, de nem vagyok mindenható.

Én vagyok a törvény, de a törvény a teremtőjén is uralkodik.

Az értelmetlen is része az értelemnek.

A valószínű is része a törvénynek.

LEHETNÉK-E MINDENHATÓ?

Lehetnék, de nem szeretnék.

Bölcsen tettem, hogy lemondtam róla.

Törvény nélkül minden szétesik.

De!

A biztos: élettelen.

A bizonytalan: élet.

Ezért emeltem be a törvénybe a valószínűséget.

A tökéletes rendezettségbe a rendezett tökéletlenséget.

A biztos bizonyosságba a biztos bizonytalanságot.

KI URALKODIK, KIN?

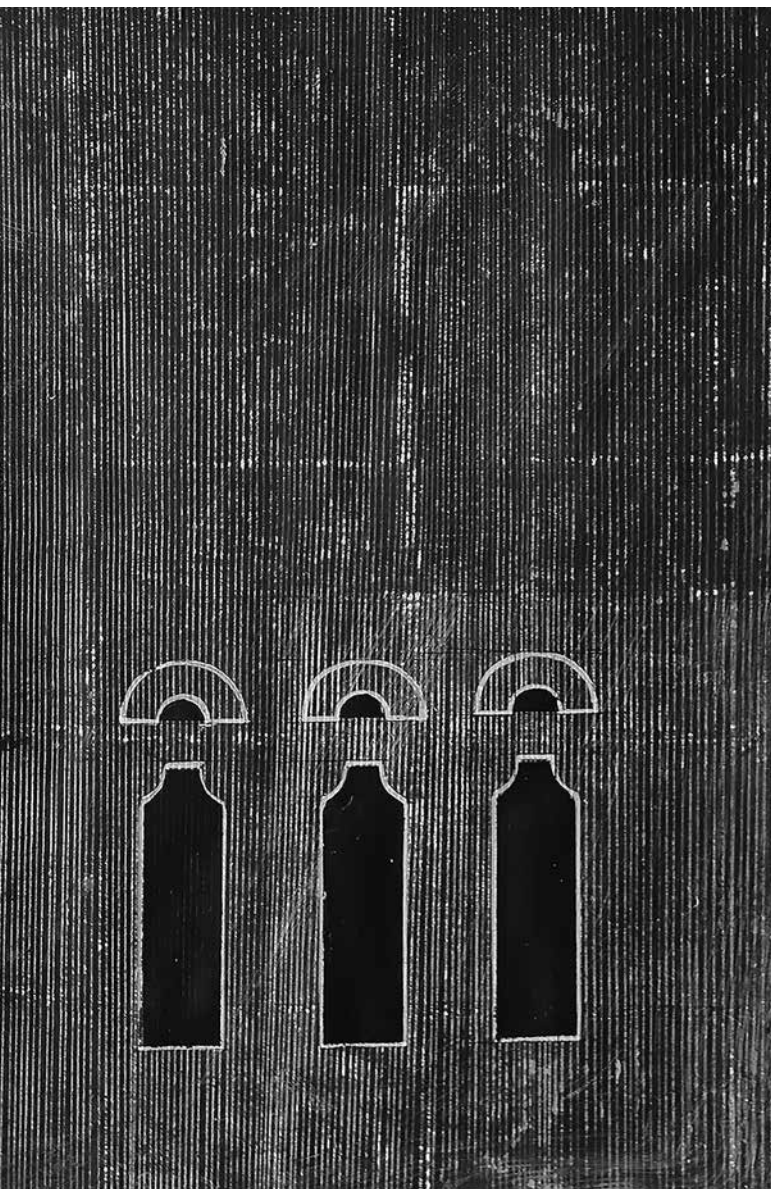
A törvény uralhatja mesterét.

De az utolsó szó mindig az enyém.

HOGYAN TEREMTETTEM A VILÁGOT?

Kezdetben volt az ige.

Csak ige!

Budaházi Tibor festménye

Ige nem válhat igétlen anyaggá.
Az anyag is ige.
Minél jobban fürkészed, annál kevésbé talárod.
Minden ige.
Vagyok az ige.

VOLT-E ŐSROBBANÁS?

Volt.
Csak nem úgy.
Nem az őanyag robbant, hanem az ősige lobbant.
Szétáradt, mint a szentlélek.

HOGYAN KELETKEZETT AZ ANYAG?

Kezdetben voltam az ősige.
Az ősige szülte az anyag gondolatát.
A gondolatból teremttem az anyagi valóság képi világát.
Az anyagi világot.

MIRE JÓ AZ ANYAGI VILÁG?

Legnagyobb találmányom!
Örülök neki, mint majom a farkának!
Az anyagi világ a szellemvilág ellentétpárja. Ellenpólusa, ellenvalója. Vetélytársa.
De! Megtermékenyítője és kiteljesítője.
Lett tér és idő.
S lett vele tétje a létnek: keletkezés és elmúlás. Születés és halál.
Lett test: földi foglalata szellemnek, léleknek.
Lett mozgás: szakadatlan változás. Végtelen változatosság.
Lett cél és irány. Versengés, haladás. Növekedés, fejlődés.
Sokszorozódás.
Kiterjesztettem s megszorítottam önmagam. Megteremttem segítő- és alkotótársaimat. Saját képemre megalkottam bámulatos művem dicső koronáját.
Az embert.

MIRE JÓ AZ EMBER?

Az ember én vagyok.
Minden ember én vagyok.
Elképesztő gazdagság!
Kedvemre való.
A mű: teremtője kiteljesedése.
A mű több is, kevesebb is, mint alkotója.
Kevesebb, mert nemcsak egyetlen mű lakozik bennem.
Több, mert mindig csak lényegem mutatkozik benne.
A lényegek megtermékenyítik és megsokszorozzák egymást.
Így válhattam többé, mint kezdetem.
Legfőbb művem, az emberiség, megsokszorozott és megsokszoroz.
Ez küldetése.
Ez életed értelme.
Akkor is, ha épp nem kötöm orrodra.

MIÉRT NEM KÖTÖM ORRODRA?

Művem működéséhez én-képpel és ön-tudattal kellett ellásalak. Ami nekem értelmes és kívánatos, neked lehet értelmetlen meg utálatos.
Ha bizonyosan tudhatnád, hogy a számodra értelmetlennek s utálatosnak én vagyok okozója, örökké háborognál s lázadznál. A teremtett jogán formálnál jogot erre, hisz csakugyan igaz: megszületésedben vétlen s ártatlan vagy.

Minden rád mért rossznak én vagyok végső oka és felelőse.
Kívánhatnám-e, hogy zokszó nélkül elfogadd?
Szóvá tennéd: miért én szabom meg, hogy minek van s minek nincs értelme? Miért én szabom meg a világ folyását? Csak jobban el tudnád dönteni, hogy mi jó s mi rossz neked!
Ezt még talán.
De mivé lenne hatalmas művem, ha a fark csóválhatná a kutyát?

KÉPMÁSOM VAGY-E?

Vagyok minden élő és élettelen.
De igaz: benned valósul és testesül meg belőlem a legtöbb, mi lényegem: lelkelem és szellemem.
S az is igaz: bennem valósul s testesül meg belőled a legtöbb, mi lényeged: lelked és szellemed.
A teremtett teremti teremtőjét.
Volt s van benne kockázat. Én-képed és ön-tudatod áldás és átok egyszerre. Nem győzők egyensúlyozni rész és egész: egyed és közösség, ember és emberiség között.
Szárnyat adok, szárnyat szegek.
Meghúzlak, megeresztlek.
A rend: örök egyensúlyozás.
A boldogság: örök egyensúlyozás.
Az emberiség boldogulása: boldogságom.

...benned valósul és testesül meg belőlem a legtöbb, mi lényegem: lelkelem és szellemem.

MI VEZÉREL ENGEM?

Kezdetben volt az ige.
Szeretetem jót akart.
Energiam tenni akart.
Kíváncsiságom teremteni akart.
Szellemem szárnyalni akart.
Boldogságom boldogságot akart.

MI IGAZGAT TÉGED?

Minden létező.
Miként te is igazgatsz minden létezőt.
A só nyelved hegyén nem ízlik. Só nélkül levesed nem ízlik.
Éhség nélkül levesed nem ízlik. Minden csak kölcsönhatásban élhet és érvényesülhet.
Ez az én nagy találmányom!
A maga helyén minden és mindenki a világ középpontja.
Minden és mindenki egyszerre jeladó és jelfogó. Készen áll jelet adni és fogadni. Még végtelen isteni szellememmel is felfoghatatlan és megragadhatatlan kapcsolódási és történelmi lehetőség.
Ezért kellett rendet teremtenem: rendeltetést adnom és törvényt szabnom.
Vagyok a rend.
Vagy, amire rendeltettél.

Részlet Varga Domokos György: Isten logikája – Az Élet logikája című kettőskönyvéből

CSERNA CSABA

A föníciaiak átka

Mert minden rossznak gyökere a pénz szerelme, melyet némelyek, akik kívánták, eltévélyedtek a hittől, és magokat általszegezték sok gondokkal.

1 Tim 6,10

Az emberiségnek fogalma sincs arról, hogy milyen bolygóra született. Él egy hatalmas tűzgolyó kihűlt felületén, amely óránként 108 ezer kilométeres sebességgel kering a Nap körül. Közben 1667 km/óra sebességgel forog-billeg a tengelye körül, mint egy bűgőcsiga. Mindezek tetejébe Naprendszerünk a Tejútrendszer többi bolygójával együtt másodpercenként körülbelül 20 kilométeres sebességgel haladó mozgást is végez a Herkules csillagkép irányába. A végtelenbe. Tiszta örület. Csoda, hogy a csendes-óceániai Tűzgyűrűn fekvő Japánban 2011-ben a valaha mért legnagyobb földrengést észlelték? A Japántól 100 km-re keletre fekvő árok a földköpeny töredezettsége miatt a világ egyik leglabilisabb szeglete. Viszont amíg a csendes-óceániai lemez kitartóan türemkedett az eurázsiai lemez alá, és Japán tehetetlenül 2,4 méterrel nyugatabbra csúszott, a Föld forgástengelye tíz centiméterrel elmozdult, a nappalok pedig a másodperc egymilliomod részével rövidebbek lettek, én csendben megünnepeltem 45. születésnapomat. Mi ez ahhoz képest, hogy Japán a kéreg hátán ide-oda csúszkál?! Nem gond, csak becsülni tudjuk a mérhetlent, ugyanis az állandó légköri- és tengeráramlások (kis túlzással) a földrészek periodikusan bekövetkező őszi lombhullás által okozott rezgésekhez hasonlíthatók. Bagatell.

A keringő gömbökről jut eszembe, hogy már az 1800-as években közzétették a kétdimenziós terek topológiáját, vagyis a tűzgolyónk felületét matematikai eszközökkel írták le. Ezen már a budapesti matekolimpia szünetében is gondolkoztam, ahova apám vitt el. A XIX. század végi sejtésből, hogy ezek az egyenletek felhasználhatók a három és több dimenzió leírásához is, később nemzetközi feladatkiírás lett. A matematikusok minden dimenzióra átalakították az egyenleteket, de ezen eljárások közül egyik sem működött három dimenzióban. A hipotézis egyedül erre a dimenzióra megoldatlan maradt.

Apám jőnévű villamosmérnök volt, anyám matematikát tanított egy szakközépiskolában. Amióta az eszemet tudom, állandóan torzsalkodtak egymással. Egyszer a kommunista szombat ellenére kimerészkedtünk a közeli tavakhoz; apám jól tudott szörfözni, ami akkor újdonságnak számított. Igyekezett tanítani, de amikor a sikertelen próbálkozásaim végén, kitépve a vitorlát a deszkából megindultam a vízben apuka felé, csak annyit mondott, a nyelvekkel talán nagyobb sikerem lesz.

Hazaérve már az utcán elkezdődött a házastársi csörte, ugyanis szülőanyám megérdeklődte, bevisszük-e a szörföt. Apám úgy háritotta el a támadást, hogy közölte, jó lesz itt az

autó tetején, szemben lakunk a rendőrséggel. Anyám azzal replikázott, hogy pont a te szörfödhöz állítanak díszőrséget. Az asszó végi kézfogás el, a cucc lent maradt. Másnap anyám matematika órán, a Pitagorasz-tétel magyarázása közben kapott egy számonkérő telefonhívást, hogy nála van-e a szörf. A dühös ríposzt volt az utolsó (jelentéktelennek tűnő, de méreggel kevert) csepp a pohárban („Persze, itt van a zsebemben!”). Apám összegezte az évek alatt lelkére telepedett tapasztalatait, sokkolta, hogy már a rendőrségben sem lehet bízni, és köszönés nélkül elhagyta szülőföldjét, kivándorolt a Földközi-tenger keleti partvidékére.

Kettesben maradtunk anyámmal. A zene szeretetét tőle örököltém, sokat hallgattuk együtt a klasszikusokat. A matematika oktatással párhuzamosan tökélyre fejlesztette a kásafőzést és a tojásrántotta-készítést, valamint kutyát és macskát is nevelt. Nem nagy perspektíva, de időnként sikerélményt ad.

Horkay István grafikája

Büszkén mesélte a szomszédasszonynak, hogy egyik reggel a konyha kövezetén feküdt mindkét négy lábú kinyúlva, szólitásra sem ébredtek. A kamraajtó nyitva, mellettük egy szétépett állateledeles zacskó, amit a kamra felső polcán tartott. Anyám becsukta a kamraajtót, majd életre kelve a jóllakott állatokat, rájuk kiáltott, mutassák meg, hogy csinálták. A laborador kelletlenül a kamraajtóhoz cammogott, a cirmos unottan felugrott a hátára, és lenyomta a kilincset. A kutyus a polc előtt ismét bakot állt, a cirmos újra ugrott, majd lesöpört egy zacskót. A szomszédasszony, aki egyébként gyógypedagógiát oktatott az egyetemen, stílusosan a következő kis történettel vágott vissza: amikor észrevette, hogy az angórája a szőnyegre piszkít, belenyomta az orrát, és kidobta az ajtón. A harmadik eset után szakmai elégtétellel konstatálta, hogy az angóra, miután a szőnyegre csinált, beledugta az orrát, és kirohant a szobából.

Álmatlan éjszakáimon sokat gondoltam arra, hogy a háromdimenziós egyenletek bizonyításával elsőként nyertem meg a világon a Clay intézet Millenium-díját, az egymillió dollárt. Nagy pénz. Hosszú ideig vívódtam, végül nem fogadtam el. A sok pénzben rendetlenség van. A világegyetemben meg rend. Végtelen, isteni rend.

A lelkiismeretem sem engedte, sok matematikus dolgozott még rajta, ők is megérdemelték volna. Különösen a német analitikus feladatmegoldása volt kitűnő, csak ő nem jutott el a teljes levezetéshez.

Vagy adják a milliót a gyarmatokon leigázott millióknak, akiket földönfutóvá tettek, ahol a gyerekek éhen halnak, vagy nem kapnak tiszta vizet.

Azt mondják különöc vagyok. Biztos igazuk van. De ez is a képlet része. A levezetésemet több mint öt évig vizsgálták nemzetközi tudósok, amely szerint bármely egyszeresen összefüggő háromdimenziós zárt sokaság homeomorf S³-mal, a gömbfelülettel írható le. Elfogadták. Hát ez nem elég dicsőség? Hogy maga a spanyol király adta volna át a díjat? És akkor mi van?

Nyugatról újságírók zaklatnak. Riportot akarnak készíteni velem, a csudabogárral. Nincs titkom, nem tudom elképzelni, hogy érdekelném a közönséget. Anyám mindig azzal küldi el őket, hogy kimentem az erdőre gombát szedni. Mit akarnak tőlem? Visszautasítottam a díjat, és kész. Nem nagy hőstett.

Inkább hallgatom Sztravinszkij három tiszta zenei hangra alapozott hegedűversenyét. Abban égi rend van, európai éthosz, és megfelelő hangulat a végtelenbe utazáshoz.

A legnagyobb vállalásról

Beszélgetés Szita Károllyal, Kaposvár polgármesterével

A lehető legtöbb kaposvárit szeretné megnyerni a közös ügyeknek Szita Károly, aki az őszi önkormányzati választáson immáron hetedik alkalommal kéri a város polgárainak bizalmát. Kaposvár legrégebben hivatalban lévő polgármesterével az elmúlt negyed évszázad eredményeiről, a jelenről és persze a jövő feladatairól beszélgettünk.

– Öt évvel ezelőtt programja címével kezdtük a beszélgetésünket, így tennénk most is...

– Pontosabban a kaposváriak programjának címével, hiszen közös munkáról volt szó akkor is, s így van ez most is. Mielőtt azonban erről szólnék, érdemes volna arról is beszélni, hogyan is telt a mögöttünk hagyott fél évtized. Már csak azért is így gondolom, mert Kaposvár történetének talán legsikeresebb korszakát éljük, s ennek alapja nem más, mint az, hogy hittünk s ma is hiszünk egymásban. Enélkül aligha lettünk volna képesek mindazt megteremteni, ami más időkben jó, ha fél évszázad alatt megtörténik egy várossal és közösséggel. Szóval a kölcsönös bizalom, a közös tervezés és tenni akarás jelenti az alapját az elért eredményeknek, s ez lehet a jövő sikereinek is az alapja, egyúttal feltétele.

– Nyilván megkerülhetetlen a kormányzat szerepe is, az, hogy Orbán Viktor kiemelten kezelte és kezeli a vidék ügyét.

– Éppen ideje volt annak, hogy olyan kormányunk legyen, amelyik túl lát a főváros határain, oda, ahol nyolcmillió ma-

gyar él. Sőt, túl lát az ország határain is, ahol ugyancsak magyarok milliói élnek. Ez jelenti a nemzeti politizálást és képviselést. De nem akarom megkerülni a kérdést: valóban, ahhoz, hogy megvalósíthassuk terveinket, kellett a kormány támogatása. Ám hangsúlyozom: csak ott lehet pénzzel bármit is kezdeni, ahol vannak életképes, reális célkitűzéseken alapuló tervek, vannak megvalósítandó álmok, s van egy olyan közösség, amelyik jól tud élni a felkínált lehetőséggel. A kaposváriak közössége ilyen, s mindazt létrehozzuk, amit elterveztünk, s ami által valóban elmondhatjuk: a beruházásoknak köszönhetően a kaposváriak jobban élhetnek.

– Amikor ezt hallja az ember, elsősorban az anyagi jólétre gondol, ennél azonban többről van szó, amint látjuk.

– Ha elgondolkodunk azon, mi is a legfontosabb a számunkra, biztosan nem a pénz jut eszünkbe először. Sokkal inkább a szereteteink, a családjaink, az egészségünk, a biztonságunk. Az, hogy olyan helyen élhessünk és dolgozhassunk, amit szeretünk. Én arra törekszem, hogy a kaposváriak összefogásával olyan várost építsek, amely minden említett értékhez hozzá tud adni. Ezért terveztük meg úgy az egykori polgármesterünkről, Németh Istvánról elnevezett programunkat, hogy a fejlesztések révén az élet minden területén előrébb tudjunk lépni. A közlekedési beruházásokkal és az iparterületeink korszerűsítésével sokat adtunk a munkát és megélhe-

tést biztosító helyi gazdaságnak. De figyeltünk arra is, hogy megújuljanak bölcsődéink, óvodáink és iskoláink is. Szintén sok évtizedes vágyunk teljesül a Csiky Gergely Színház rekonstrukciójával és bővítésével. Az új arénánk és sportuszodánk elsősorban már a jövő generációinak épült, persze, bőven élvezhetjük még mi is. Aztán ott van a kórház egykori déli tömbjének átalakítása, ahol Kaposvár új zöld parkja épül, benne a megmentett értékes épületekkel, érdekes játszótérrel, hiánypótló parkolóval. S persze olyan funkciókkal, amelyek a gazdaságot, az oktatást, a kultúrát szolgálják, a pihenés lehetőségét adják meg minden arra járónak. A volt fertőzőosztály szintén megújuló épületében pedig a Kaposvári Polgárok Házát alakítjuk ki, hogy a kaposvári polgári közösségek, baráti körök, egyesületek is tevékenységükhöz méltó otthonra leljenek. És persze rengeteg olyan fejlesztést is végrehajtottunk, amely a városüzemeltetés szempontjából nélkülözhetetlen.

– *Ismét választás előtt állunk, ilyenkor illendő mérlegre tenni mind-azt, ami történt. Hogy áll ezzel?*

Fontosnak tartom, hogy ezt időről időre megtegyem, jóval sűrűbben is, mint ciklusonként egyszer. Kaposvár ráadásul különleges város, hiszen a polgárok itt nem döntöttek négyévente újabb és újabb irányok mellett. Így amikor mérleget készítek, én sem csak az elmúlt néhány év eseményeit veszem figyelembe. Hogy mennyire így van ez, jól érzékelteti, hogy idén is elkészítettük a *Kaposvár tegnap – ma – holnap* című kiadványunkat, s ebben is visszatekintettem egészen a múlt század kilencvenes éveire. Megjegyzem, érdemes is ezt megtenni, hiszen sokkal jobban látható az irány, amely mentén megtettük ezt a két és fél évtizedes utat.

– *Valóban szembetűnő átalakuláson ment keresztül a város, sok fiatal talán rá sem ismerne az akkori Kaposvárra...*

– Legfeljebb az ikonikus épületeire, a városházára, a Nagybaldogasszony-székesegyházra, a vármegyeházára, vagy éppen a Kapos Hotelre... No, azon még kell majd alakítani. De nem csupán azért érdemes fellapozni ezt a kiadványt, hogy meglapogassuk a vállunkat, hanem azért is, hogy emlékezzünk: eleinte jóval kisebb lépésekkel haladtunk. Mégis, a brosúrában ugyanúgy egy oldalt kapott a Bethlen téri körforgalom

kialakítása, mint a 67-es gyorsút megépítése. Mégpedig azért, mert mindig a lehetőségeink szerint haladtunk, a maga idejében cselekedtük meg azt, ami erőnkől telt. Ilyen szempontból sem árt értékelni, hogy most milyen kivételes időszakot élünk.

– *S akkor hogyan is áll az a bizonyos mérleg?*

– Nos, ha az egyik serpenyőjében az egykori terveink szerepelnek, a másikban pedig az elvégzett munka, úgy vélem, büszkéek lehetünk. Egy nyugat-európai mércével is élhető várost álmodtunk magunknak. Eleinte valóban csak a felzárkózás lebegett a szemünk előtt, néhány éve azonban már sok tekintetben mi is példát adhatunk más európai városoknak. Aligha gondolom, hogy túl sok olyan település lenne, ahol ilyen rövid idő alatt ennyi középületet, intézményt újjítottak vagy építettek volna fel. Ahol ennyi közterületet tettek volna rendbe. Ahol a várost lakó közösség annyi új alkalmat teremtett volna a találkozásra, amennyit a kaposváriak. Én ezt egyértelmű győzelemnek látom, akkor is, ha tisztában vagyok az előttünk álló feladatokkal.

...még zajlanak a Németh István Program beruházásai, egy polgármesternek mégis előrébb kell tekintenie.

– *Akkor talán most érkezünk el az újabb várospolitikai programhoz és annak címéhez!*

– Összetartozunk. Ezt a címet választottam, vagy inkább ezt mondatta ki velem az élet. Nem véletlenül. Bár még zajlanak a Németh István Program beruházásai, egy polgármesternek mégis előrébb kell tekintenie. Amikor azon gondolkodtam, mi álljon az előttünk álló évtizedben a figyelmünk középpontjában, az egészség volt az első, ami eszembe jutott. Mert bár eddig is a legfontosabb közös értékeink között tartottuk számon, mégis, ezen a területen sokat kell még javulnunk. Elsősorban nem a gyógyítás területén, sokkal inkább az egészség megóvásának mikéntjén. Aztán ahogyan megkezdjük a közös tervezést is, és célzottan beszélgettünk a város jövőjéről, jöttek az újabb feladatok. A népesedési probléma, a fogyatkozás megállítása és megfordítása, a bérek emelése, az, hogy a kaposváriak jobban keressenek, s megadhassák maguknak és szeretteiknek mindazt, amire vágnak. S persze szintén alapvető közösségi érdekként és feladatként itt van az élőhelyünk megóvásának felelőssége is, beleértve a környezetbarát technológiák bevezetését és elterjesztését a városüzemeltetés valamennyi szegmensében. Jól látható, olyan feladatok ezek, amelyek még az elmúlt évek óriási fejlesztéseit is meghaladják, s amelyek bizonyosan megoldhatatlanok a kaposvári polgárok részvétele nélkül. Ezek nem pártpolitikai célok, hanem egy közösség alapvető létigényei, fennmaradásának és boldogságának sarokkövei, amelyeket csak akkor tudunk beteljesíteni, ha tudatában vagyunk összetartozásunknak, s a közös tervezés után aktív részvétellel magunk is teszünk a célok eléréseért. Magunkért és egymásért. Azért, hogy többen legyünk, azért, hogy egészségesek legyünk, azért, hogy élhető jövőt, zöld várost hagyhassunk gyermekeinkre és unokáinkra. Ezen célok eléréséhez kérem a kaposváriak támogatását!

Szita Károly, Kaposvár polgármestere – fotó: Pintér Rómeó

P. BUZOGÁNY ÁRPÁD

Ingyen sör

A délelőtti felhők mintha a semmibe veszttek volna, az árnyékos épületből amikor kilépett Mazsola, elvakította az erős fény. Egymást érték az autók, sokáig várt az átjárónál. Három óra elmúlt, és még pár dolgot el kellett intéznie. A kávézóknak teraszán nem látott szabad asztalt, benézett két helyre is, aztán ráérősen továbbállt.

Az egyik üzletben néhány borítékot vásárolt, a másik helyen cigarettát, aztán átvágott a főtéren, a posta felé. Megcímzett és feladott két levelet, egy önkiszolgálóban halkonzervet és szalámit keresett, sokáig válogatva. Visszafelé, a főtéren elemeket vásárolt, aztán az utcán előkereste táskája kisebbik rekeszéből a kis papírt, amire a tennivalókat feljegyezte. Pirospaprika, bors – ezt az előbb is vehettem volna – nézte a cetlit, de már nem tért vissza. Negyed öt – nézte az óráját. Még mindig forrón süttött a nap, a főtéri park ágyásaiban kókadóztak az apró virágok.

Majd holnap – legyintett, és zsebébe dugta a cetlit. Elindult a hosszú, egyenes utcában. Rövidnadrágos, kerékpáros lányok suhantak el mellette, gyerekocsit toló öregurat került ki a járdán. A híd mellett, a szomorúfűzfák árnyékában előkereste napszemüvegét. Leapadt a folyó – csodálkozott, és felkönyökölt a meleg betonra. A halászokat figyelte, egyik-másik a park hatalmas fáinak árnyékába húzódott. A parton, iszapos gumiabroncsok mellett verebek fürödtek a homokban. Mélyen beszívta a víz szagát. A szél enyhe hársillatot hozott, az autókból dübörgő zene miatt nem volt kedve tovább bá-mészakodni.

Került egyet, visszakanyarodott a folyóhoz közeli vendég-lőhöz. A zsindelyes teraszon alig néhány asztalnál ültek. Egyik sarokban leült, közelében mindegyik asztal szabad volt. Előkereste a cetlijét, táskájából tollat kotort elő, és kihúzott néhány sort a listáról. Itt már nem érződött a meleg, langyos szél kapta el a cigarettafüstöt. Egyenruhás, fiatal lányok álltak a vendéglő ajtajánál, egyikük, üres hamutartóval a kezében, feléje indult.

– Egy csapolt sört – mondta Mazsola, még mielőtt a pincér-lány köszönt volna. Rövid, fekete hajú lány volt, elmosolyodott, és a szomszéd asztalokra is hamutartót tett.

Csendes hely volt, zene sem szólt. Elmúlt már az ebéd ideje, Mazsola mégsem volt éhes. Újabb cigarettára gyűjtött, és egykedvűen nézte, kik ülnek a teraszon.

Megszólalt a telefonja, sietve kapta elő. Régi ismerőse, egy újságíró érdeklődött, merre lesz délután. Elnyomta a cigaret-tát, elmondta, hol van, és hogy itt vár rá. Letette a telefont az asztalra, megnézte az óráját. Jó negyedóra múlva? Aprót bölintott, és újabb cigaretta után nyúlt.

Kihozták a sört, vastag habbal. Jó hideg – kortyolt bele. Eltette a telefont, a cigarettás dobozt apró hengerré gyűrte, aztán előkereste az újabb csomagot. Aprókat kortyolt, közben az elmaradt ebédre gondolt. Estebéd lesz belőle, zöldségleves és murokfőzelék tükörtojással. Előhúzta a cetlit, és legalul felírta: *olaj, tojás*.

Hátrafordult, hogy szétnézzen. Gyerekek kockáztak a járdán, egy kopasz, pocakos férfi kutyát sétáltatott. Az utcáról behalatszott a teherautók dübörgése. Két farmeres lány állt egy fa alatt, tovább bő nadrágos, vastag derekú nő figyelte a halászokat. Mazsola zsebébe nyúlt, maréknyi aprópénzt húzott elő, az asztal szélére terítette. Megszámolta, aztán markába söpörte, és farzsebébe csúsztotta.

Az óráját nézte. Itt kellene már lennie – nézett hátra újból. Festett hajú, széles csípőjű lány közeledett, Mazsola szembenézett vele, és maga elé bámult. A lány az ajtónál megállt, aztán a teraszon nézett végig, blúzát megigazítva feléje közeledett. A harmadik asztalnál megállt, szétnézett, és Mazsola-lával szemben leült.

– Hahó! Hahó! – hallotta a háta mögött. Felismerte ismerőse hangját, felállt, és intett neki. A kis, kecskeszakállú férfi még egyet intett, majd a terasz felé került, közben egy rövidnadrágos, sárga inges férfinak magyarázott.

– Nahát, ki gondolta volna... De így a jó! – állt meg az asztal mellett. Mazsola intett, üljenek le.

– Barátom, a doktor úr – mutatta be az idegent az újságíró.
– Ferenc vagyok – nyújtotta kezét a férfi, és leült. Mazsola bölintott, és kezét fogott az újságíróval is.

*Kihozták a sört, vastag habbal.
Jó hideg – kortyolt bele. Eltette a telefont,
a cigarettás dobozt apró hengerré gyűrte.*

– Sör? – kérdezte az idegent.
– Szólunk mindjárt – nézett szét ismerőse. – Vaj, ha lehetne egy kis jó söröcskét...
– Lehetni lehet – bölintott Mazsola. – Egy szavadba kerül...
Az idegen intett az egyik pincérnek, aki aztán a lányt hozzájuk küldte. Két sört rendeltek, az újságíró pedig zsebéből apró kőveket tett az asztalra. Egy vörös pálcikát vett kezébe:
– Zsindelyszeg. Van pár száz esztendőse. Egy kút mellett találtuk, kint a határban. – Aztán opáldarabkát és egy piros kővecskét forgatott ujjai között.

– Ezt érdemes lenne megnézni valaki szakértővel. Lehet, hogy ér valamit...

Kézzel kézre járt a kő.
– Mezei úton találtam, eső után. Lehet, hogy kimosta a víz a földből. Vagy pedig máshonnan került oda, az út töltésébe. Olyan kemény, hogy megérdemelné a vizsgálatot.

Mazsola bölintott. Az idegent nézte. Karja és lába szára barnára sülvé, lábujjai is barnák, sokat van a szabadban, nem irodistának tűnik. Hogy milyen orvos, nem derült ki, szót sem ejtett a munkájáról. Rövidre vágott körmei, erős ujjai azt sejtették, nem veti meg a kétkezi munkát. Mindenféléről beszélgettek, az újságíró néha nagyokat kacagott saját történeteiben, a doktor úr széles mosollyal bölógatott olyankor.

Hamar elfogyott az első sör, ismét rendeltek. A doktor úr a csapolt helyett valami külföldit kért, mindhármuknak. Kissé édesebb, mint a másik, Mazsola lassan kortyolta, mert jéghideg volt. Folyton az idegent figyelte, pedig semleges dolgokról beszélgettek, amihez bárki hozzászólhatott, lehet róla véleménye: mezőgazdaságról, autókról és horgászásról. A közeli tavakat mind ismerte, bár kérdéseiből úgy tűnt, vendégként érkezett ide. Az árakkal sem volt egészen tisztában, vagyis hogy mi mennyit ér. Nevetve mesélte, hogy átrázták a piacon, néhány kiló krumplit és barackot vett, csak később jött rá, szinte dupla árat fizetett. Minden sajnálkozás, bosszankodás nélkül mondta, nagyot nevetett, és meglepődött, hogy ők nem tartották annyira mulatságosnak. Vastag nyakláncáról, cigarettájáról is látszott, nem kell garaszkodnia. Mazsola is erre vágyott: olyan biztos munkahelyre, ahol jól keressen, meg egy falusi házra, kerttel, gyümölcsfákkal... Szombaton korán kelne, hogy dolgozhasson, délben újságot olvasna az árnyékban, este pedig ne a televízió előtt üljön, inkább a tornácra sörözzessen a szomszédokkal. Ej, hol van ez... Másnak ölébe pottyán minden, készen, s nem tud örülni neki.

Ismerősök érkeztek, pár szó után a szomszéd asztalhoz ültek. Az újságíró táskájába tette a színes köveket, a doktor úr kiitta a sörét, és odaintette a pincérlányt. Egy mozdulattal jelezte, számolja egybe az egészet. Fizetett, és elbúcsúzott, kepményen kezét rázott Mazsolával.

Az újságíró mintha tétovázott volna, aztán maradt. Halkan beszélgettek, Mazsola még két pohár sört kért.

– Ki ez az ember? – nézett fel.
 – Doktor, ennyit tudok róla. De hogy milyen...
 – Nem idevaló, ugye?
 – Hát ezt nem tudom, valamelyik közeli faluban lakik. Pár napja ismerem csak.

Mazsola bólintott.

– Érdekes ember.

– Igen. Nem kérdeztem, mivel foglalkozik, mert ugye semmi közöm hozzá, de mintha földet akarna venni a környéken.

– Az van elég – fújta magasba a füstöt Mazsola. – Én is hallottam ilyent, valaki állatkeretet akart ide a közelbe, már több éve. Aztán semmi se lett belőle.

– Lehet ilyesmit, meg hát gyógynövényt is megérné foglalkozni, aki ért hozzá.

Mazsolának folyton a második sör járt az eszébe: ahogy kérte, meg ahogy fizetett az idegen. Amire ő előhúzta a pénzt, a doktor úr már a lány elé tette a bankókat, és a visszajárót is odahagyta. El is mondta az újságírónak. Az meglepetten nézett rá.

– Nem kell ebből ügyet csinálni. Különben is ő kérte – kacagott.

– Igen, de az elsőt én rendeltem. Az ingyen sör nem esik jól.

– Nem szegényedik le egy-két sörtől, sem ő, sem mi – legyintett az újságíró. – Különben is még találkozhatunk, visszahívjuk egy sörre...

A nap melege már odalett, mire elindultak. Egy darabig együtt mentek, a második utcasaroknál elbúcsúztak.

– Attól a sörtől még nyugodtan alhatsz – szólta vissza az újságíró.

Mazsola kenyeret, tojást és olajat vásárolt, még egy citromot is kért, aztán ráérősen sétált a széles járdán. Nagy csődületet látott a ház előtt, ahol lakott. Vajon mi történt? A szomszédasszony a kapujuk előtt újságolta: ütközés, a rendőrök már helyszínelnek. Közelebb ment, egy teherszállító autó állt az út szélén, oldala behorpadt, tovább pedig, ugyanazon az oldalon egy taxi, az út széli fának ütközve. A járókelők is átjöttek erre az oldalra, bámulni. Kis ideig a kapu mellett állt, aztán bement. Bepakolt a hűtőbe, ételt melegített. Nem érezte, hogy éhes lenne, evett egy kevés levest, tojást süttött a főzelék mellé, az már inkább ízlett. Elmosogatott, és leült az ágyra. Lehúzta a cipőjét, kinyújtva pihentette a lábát. Felkelt, és megmosakodott, leült a küszöbre, rágyújtott. A langyos falakon legyek sétáltak, egyikük pókhálóba keveredett. Valamivel ki kellene piszkálni onnan, állt fel, de nem akart kézzel odanyúlni.

Csengett a telefon. Az újságíró hívta. A doktor úrral vagyok, mondta, és hangja tompa volt. Megyünk falura, egy kanyarban vagyunk – magyarázta a helyet, Mazsola hamar rájött, merre van, hársfákat ültettek az út szélére. Vagyis éppen állunk, mert egy kamion...

– Hogy mondd? – hadarta Mazsola.

– Nincs semmi bajunk, az autó egy kicsit összenyomódott.

– Jól vagytok? Segíthetek valamit? – kiáltott Mazsola.

– Nem kell, szerencsére. Tudod, miért hívtalak? Valami furcsa véletlen... a kamion ugyanolyan sörrel van tele, mint amilyent az előbb ittunk. Folyik szét belőle... az ingyen sör.

Nyersen, erőltetetten kacagott. Autózúgás hallatszott a telefonból, Mazsola behallózott néhányszor. Aztán ismét az újságíró beszélt:

– Na, holnap reggel majd felhívlak, vagy délben találkozunk ugyanott. Minden jól!

Mazsola elhűlve állt, elfelejtette letenni a telefont. Ugyanolyan sör... Meg hogy szerencsére! Hát hogy van ez?

Kiment az ajtó elé, a pókhálóhoz. A légy már nem mozgott, a visszasütő napsugár előntötte az egész falat. Furcsán érezte magát, a sör, a légy meg valami egyéb miatt is, amit nem tudott volna pontosan megnevezni. Hát ilyen apróságokon múlnak a dolgok? Ingyen sör és ajándék élet...

LUKÁTS JÁNOS

Rabszolgalázadás Szabadiban

F – Egy csokládét aggyá’ meg egy valiniát! – szűrte a szót botlós nyelvű. Katalin kimérte.

– Nekem egy mogyisat meg egyet abból... – mutogatott mutogatós. Nyalhatta.

– Van olyan fahajas, mint a múltkor? – volt, kapott.

Katalin arca rezzenetlen maradt. Reggel óta ötven gombócot mért ki. Ötvenig szokta számolni. Ma sok volt a feltűnően mulya, akik kérés helyett inkább mutogattak. Meg a külföldiek, akik előbb betűztek, aztán ők is mutogattak. Katalin szemügre vette a cukrászda felső sarkát, hogy addig se kelljen nyakát leszegve az üvegtartályok növekvő mélységét szemlélnie. Forró nap volt, ronda nap, délig bőven megvolt a száz gombóc. A mulyája ott nyalta a pult körül, úgy kellett elzavarni őket, a külföldiek pedig visszajöttek gratulálni meg reklamálni. Azért a Barbakán fagylaltnak nincsen párja Szabadiban.

A déli nyugság idején Barbakán papa a fagylaltos pultra vágta cukrászsapkáját: – Ez a szemét Béla nem jön haza Milánóból! – Katalin szeme összeszűkül. Szemét Béla a férje volt, Barbakán papának a szerelmes fia. Aki tanulmányútra ment Milánóba. Egy fagylaltos! Mit tanulmányoz ott vajon, a kanalizást vagy a nyalakodást? Katalin elűzte a rossz gondolatokat, szemét Béla az életnek úgyis mindig a könnyebbik végét szerette. Meg hát csak egy újabb hétről van szó, azt ki bírja Béla nélkül is.

Estig lement a második száz, ami jó, de estefelé jöttek az italosok, ami nem jó. A mókáskedvűek: – Amit maga szeret,

drágaságom! – Olyan tüzes fagyit adjon, mint maga! – Vodka fagyit rummal, vagy rum fagyit vodkával, magára bízom! – Katalin ilyenkor diszkréten összehúzta a szeme sarkát, volt mókáskedvű, aki ezt bizalmas visszamosolynak értette. De a sorban állók eltaszigálták a nyalakodó mókásokat. Katalin éjszakára kezét lágy karma-krémmel kente be, és kesztyűt húzott a nappal szerzett izomgörcsök ellen.

Másnap reggel szemét Béla Nápolyból telefonált, Barbakán papa őrjöngött. Arra, aki éppen kéznél volt, Katalinra: – A te férjed!

– A maga kölyke! – sziszegte vissza Katalin, és meg sem állt ötven gombócig.

Szemét Béla este már Szicíliából e-mailezett, hogy megtalálta élete célját, egyelőre marad „*a szabad fagylalt országában*”, ezt a sluszpoént kacagtatónak szánta. Barbakán papa a bezárt cukrászda közepén most a földhöz vágta sapkáját: – Elment, és itt hagyott! – és a keverőtartályra gondolt. Katalin hazafelé menet mormolta maga elé: – Elment, és itt hagyott! – és ki tudja, mire gondolt.

A szezon közepén voltak, szemét Béla lekerült a napirendről. A sorok kígyóztak, fogytak, és újra kígyóztak. Barbakán papa elégedetten számlálta este a bevételt. Aztán ő is megnézte a cukrászda felső sarkát, úgy mormogta maga elé: – Ezek a fagylaltnevek olyan izék... – Katalin nem válaszolt, de a fagylaltneveket ő is olyan izéknek tartotta. Egész éjszaka körmölt, reggel szépen megrajzolt kartonlapokat illesztett a fagylaltos üvegtartályok fölé.

Nagyobbacska iskoláscsoport jött: – Odas! *A Pálma álma* – és ringatta magát nagyobbacska, miközben nyalni kezdte a kókuszfagyaltot. Egy csücsöri nagylány affektálva kérte: – *A Fini finesse*-ből kérek fépen – még Katalin is elnevette magát. Egy lajhárforma fiú dinnényire fújta az arcát: – *A Melon balon* nálam a menő! – és cuppantott hozzá. Elvonultak, aztán tíz perc múlva „visszavonultak”, és végignyalakodták a megszépült nevű fagyaltkínálatot.

Egy néger lány pattant be a cukrászdába, mini sortján has-táncot járt az aranyöv, amíg elbúgta a megkívánt nevet: – *Mangó tangó*. – Aztán japánok özönlöttek el a Barbakán Szalont, és zajosan követelték a kajsi fagyaltot: – *Obama barack*. – Katalin már régen túl volt a százon és az első ájulási rohamon.

A háttérben lábatlankodott Lujza, a pincérlány, kese hajú volt és nyivákoló. Mire kihordta a kelyheket, a fagyalt megolvadt. Kihordás közben a tálcáról a vendégek nyakába csuszszantak a puncsok, a karamellák. A vendégek háborogtak, a kese hajú megállt a cukrászda közepén, és hüppögni kezdett. Katalin rámondult: – Jobb, ha leülsz! Oda! – mutatott Katalin a nádfonatos sarokasztalra. Lujza lekonykolt az asztalra, és a tenyerébe gyűjtötte könnyeit. Katalin másnap reggelre táblácskát pingált, és a citrom fagyalt fölé tűzte: *Lujza könnye*. Lujza vigyorgott, aztán észbe kapott, elbőgte magát, és rohant Barbakán papához: – A Katalin üldöz!

Barbakán papa karon ragadta, és Béla elárvult helyére állította Lujzát, hogy szem előtt legyen. Lujza először vacogott félelmében, aztán elszemetelenedett. A fagyaltot szerette, a munkát nem szerette. Naphosszat nézte a masszát, kezét ilyenkor karba fonta és mosolygott. – Ne csak nézd! – röffent rá Barbakán papa, mire Lujza sóhajtozva belekanalazott a masszába. És csettintett. Kóstolni kell, nyalakodni nem kell, csettinteni pimaszság. Barbakán papa visszaültette a nádfonatos sarokasztalhoz. Kezébe nyomott egy mákdarálót, azt forgathatta Lujza sóhajtozás közben. Katalin újabb táblácskát festett *Fekete aranyrög* felirattal.

Tombolt a főszezon... Szabadiban az óvodásoknak bukfencbajnokságot rendeztek, a győztesnek fagyaltkehely járt. A serdülőknak teknőtornát tartottak a tavon, a jutalom egy fagyalttorta volt. Az érett korúaknak *Csókcserbere* néven volt szabadtéri rendezvény, az első díj egy hűtőláda jégkrém. A Barbakán Szalon szárnyalt. Katalin a napi háromszázat ostromolta. Az izomgörcs Katalin csuklóját ostromolta. Keblén gyöngyház táblácska jelent meg *Katherine – Ice Lady* felirattal. Lujzát rágta az irigység, a mák közé bosszúból borsot őrlött. Barbakán papa kidobta, és kitiltotta a Szalonból. Egy napig béke volt a cukrászdában.

A pincérlány helyett pincérfiú lett: link Laja, a szemét Béla kebelbarátja. Link Laja pumaléptekkel hordozta széjjel a kelyheket, de csak a hölgyeknek, minden hideg gombóc mellé volt egy forró mondata. A mamák somolyogtak, a lányok vihogtak. A férfinép legorombította Laját, az egyik vendég a pincér gallérjára öntötte az *Orange parancsot* és Orange pancsnak nevezte. Erre Barbakán papa előrohant a hidegkamrából, és megforgatta feje fölött a keverőkanalat.

Link Laja a női nemet Miss névvel illette, egyeseket „a Szalon vendégeivé” léptetett elő, és fizetés helyett randevút kért tőlük. – Jobb, ha leülsz! – mordult rá Katalin, a nádfonatos sarokasztalra mutatva. A férjek fellelegeztek, a missek bánatosan szemezték a sarokba ültetettel. Barbakán papa kötényt

kötött Laja derekára, kezébe csokoládétáblát adott, hogy törögesse egy bődönbe. Záráskor Laját Lujza várta a kerthelyiség előtt, kézen fogták egymást, és többet nem látták őket a Barbakán Szalonban. – Ezekről megszabadultunk! – sóhajtott Barbakán papa. – Ezekről meg – bólintott Katalin.

Szeptember elején az iskolások iskolába mentek. A Borhét vendégei elkerülték a fagyalt szalont. A délről jött külföldiek hazamenekültek, csak a norvégok és a japánok maradtak, de ők inkább a *Hét Feles* nevű pálinkamérést látogatták. Az Ice Lady tekintete némelykor elmerengett, és visszavette a Katalin nevet.

Szeptember elején az iskolások iskolába mentek. A Borhét vendégei elkerülték a fagyalt szalont.

Kevéssel zárás előtt egy villogó szemű fagyaltvendég érdeklődött Katalinnál gyarló angolsággal, hogy van-e a városban postahivatal. Katalin mondta, hogy van. Villogó szemű kérte, mutatná meg Katalin azt a postahivatalt. Katalin a fagyaltos kanállal bal felé mutatott, villogó szemű zavartan nevetgélt. Úgy gondolta, vezetné el őt oda Katalin még ma este, hogy megnézzé, merre is esik nevezett hivatal. Vendég talán három kókadozott a fagyaltzóban, Barbakán papa is csak zörömbölt a hidegkamrában. Katalin hasonlóan gyarló angolsággal közölte villogó szeművel, hogy a park sarkán várjon rá egy padon. Villogó szemű megérteni látszott Katalint, mert kirohant a Szalonból.

Úgy húsz perc múlva Katalin megállt a pad előtt, villogó szemű gyarló angolsággal felugrott, és beszélni kezdett hibátlan olaszszággal. Hívta Katalint ide-oda, kérte erre-arra, Katalin nem akart érteni a szóból. Az olasz egyenesen Velencébe akarta vinni, de legalább egy originale ungherese borodzó-ba – ezt a szót hibátlanul ejtette villogó szemű. Végül megegyeztek, hogy a szomszéd városban a nyáron nyílt egy olasz fagyaltzó, oda menjenek. Az olasz nehezen állt kötélnek, Ferrarriját bögte az estében, aztán mégiscsak féken tartotta a sebességmérőt. Mielőtt kilőtt volna a gépcsoda, Katalin megmutatta a postahivatalt, az olasz harsogva kacagott.

Il Gelatino villogott és szikrázott, tükrök és csillárok ontották a fényt, sejtelmes muzsika búgott a faragott asztalok és a bársony karszékek között. Vendég egy se volt rajtuk kívül. Az étlapon olasz és (hibátlan) angol nyelven állt tizenhét féle fagyalt- és kilenc kehelyköltemény. Katalin óvatosan válogatott, olyat keresett, amit nem ismert. Az olasz lelkesedett, Katalin megnyugodott – egyik fagyalt sem ízlett neki. Aztán kezét fogták, az olasz megadta a címét, Katalin kérte, látogasson el jövőre is. – Addig ne is lássalak! – gondolta hozzá hibátlan magyarsággal.

Másnap reggel szögletes tálka négy sarkába elhelyezett egy-egy fagyaltgombócot, közé csokoládépatákat csorgatott. Barbakán papához vitte: – A neve *Velencei szelence* – közölte –, tegnap este találtam ki. Barbakán papa zavartan nevetgélt, aztán a cukrászda felső sarka felé nézett: – Tegnap felhívtam Béla, képzelj, a hülyének honvágya van. Szicíliában nincs tél, és vágyik egy kis hidegségre! – Bólogattak, és csendben elkanalazták a *Velencei szelencét*. Azért a Barbakán fagyaltnak nincsen párja Szabadiban.

Lukáts János

Tenyérmorzsák

Tavaszi fiú már Ősz apóvá szelídült,
harasztban csörtet, zsákba gyűjt somot...
Fakó emlék maradt csak Nyár kisasszony,
kiért nemrég még el-elkárhozott.

■ ■ ■

Az ablak alatt már sárgul a jávor,
mi lesz, mi lesz így ebből a fából,
ha megjön a tél?

S mi lesz abból, aki csak nézi,
hangja se hallik, a múltat idézi.
Töpreng: még vajon él?

■ ■ ■

Nyúlnék feléd,
de álmomban ér csak el
hozzád kezem,
felhő vagy már, egy árnyék fénye,
anyám, felejtve is
csak rád emlékezem.

■ ■ ■

Nem ír, csak forgácsot farag...
Unalom vonszolja kezét,
nem harag.
Árnyéka volna még,
de benne már
lement a nap.

■ ■ ■

Németh István Péter

Nélküled-utakból

Sokáig gyötörtem éjjel kislámpa alatt
szemem, s mire az éjfél is tovatűnt,
fárasztott már a verses föladat,
talpukkal-hegyükkel bántottak betűk.
A reggeli busz viszont új napba visz,
hol száll, hol döccen velem, és ringat is.
Az út széli katángok kékje, vizenyős
rétek zsombék-zöldje egymással kergetőz,
míg olvasó lány után rikít napraforgó-tábla,
írigyli mind, blúza olyan aranyló sárga.
Ő erre csak bal térdét emeli följebb,
kicsit közelébb tartva a nyitott könyvet,
hogy tovább cirmoljon arcbőréen
sorközök fehéreből a fény.

Ma, itthon? Semmiért!
A lakás kiséprűz, eredj!
Ott kinn szeptember még lázban ég,
napfény vár, domboldal, berek.
Eredj, titkot kell ma is fejtened,
holnap késő, már nem lehet,
egy élet óta várod a megoldást,
hagynád, hogy mások megelőzzenek?

Vízpartra menj, keress szívárványt,
vagy egy gyalogló felhő is elég,
csak menj, ölelj kebledre látványt,
könnyet, mosolyt, menj ölelni még.
Rakd el faragott ládikádba,
amelyen szíved mint lakat dobog,
nem futsz, nem bújsz el hiába,
ha te vagy, magad vagy otthonod.

■ ■ ■

*Eredj, titkot kell ma is fejtened,
holnap késő, már nem lehet,
egy élet óta várod a megoldást...*

Enyém az út, a kilométerek,
a lélekszín idő, mely ellebeg,
a visszanező, lomha fasorok,
a fűz, a tölgy, mely utánam forog.

Enyém a vágy, a gyáván kullogó,
és mégis oly szép, ha némán énekel,
enyém az álom, a látszat-való,
ha kérdezem, biccent rám, nem felel.

Enyém... Mi még? Hogy bő kézzel pazarlom
emlékem zsákját, szikra-életem,
arcod tükrében enyém az arcom,
mely együtt él s együtt fakul velem.

■ ■ ■

Viola boldog, Viola szeret,
Viola sír, Viola nevet,
Viola hallgat, csönddel felesel,
örömmel tér meg, búsulva megy el.
Életét Viola itt nyújtja felém,
örömöm, vigaszom életem felén.
Vagy talán vége már? Vége még ne legyen!
Viola, Viola, maradj meg énnekem!

Írott szóval

Olvasólámpa KÖNYVEKRŐL, ÍRÓKRŐL

Bence Lajos új kötete – a Muravidék kulturális enciklopédiája

K2018-ban megjelent az *Írott szóval a megmaradásért* folytatása, az *Írott szóval* című, esszéket és tanulmányokat tartalmazó kötet. (Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva) Benne a minden eddiginél szélesebb körű eredménnyel, már ami a szlovéniai magyarság, a muravidéki irodalom és kultúra össz-képét illeti Bence Lajos tollából.

Az Illyés Gyula nyomán „hatodik sípként” emlegetett irodalom élénk tárásával, ám nemcsak a literatúra, hanem a sajtótörténet, a tudományos élet vagy éppen a képzőművészet természetrajzával. Ahogy a Szemes Péter írta előszó címe is jelzi: *A Muravidék kulturális enciklopédiája ez a könyv. A költő és tudománnyal is foglalkozó szerző kiváló teljesítménye. Ahogy az előszóban olvassuk: „...a szerző azt az erényt mutatja fel újabb könyvében is, ami a magyar irodalomtörténetek közül csak a legnagyobbak sajátja: tisztán, érzékletesen, ugyanakkor tudományos igénynyel írni, lehetőleg minél szélesebb körnek...”* (Ezt egy korábbi kritikában írta Szemes, de észrevétele ezzel a könyvvel kapcsolatban is rendkívül időszerű. Valódi, hézgapótló szolgálat a Bence Lajosé: a határainkon kívülre szorult ottani magyar kisebbség mind jobb megismerését teszi ezáltal lehetővé.)

Összességében elmondhatjuk, hogy a kötetben olvasható írásokra jellemző a tiszta értelem, az érzékletesség és a tudományos igényesség. A fejezetek közül az első *A muravidéki magyarság küzdelmei a sajtó- és szólásszabadságért a XX. században*, a második *A szlovéniai magyar irodalom rövid története*, a harmadik *A muravidéki tudományosság évtizedei*, a negyedik az *Évfordulók, méltatások, emlékezések*, és az ötödik – mintegy „ráadás-ként” – a *Szubjektív és objektív utószó*. Láthatjuk a sokszínűséget, a teljességre törekvést, valamint a személyességet is, hiszen pl. az ötödik fejezet egyfajta önéletrajz és családtörténet. S amikor alkalmi írásokkal találkozunk (a negyedik fejezetben), akkor is törekszük szerzőnk a közösségi mondandó kifejtésére.

A Bence Lajos munkásságát jól ismerő és az életművet az anyaországban is oly sokszor méltató Péntek Imre szerint: „...A muravidéki áttekintés sok szempontból ma is érvényes, a »titokkeresés« ma is izgalmas, mi erősíti az itteni kisebbséget abban, hogy anyanyelvét őrizze, ápolja, népművészetét gyarapítsa, sajtóját – a lehetőségekhez képest – a maximumig fejlessze? Bence Lajos egy másik könyvében is érintette a témát, az *Identitás és entitás* címűben, de míg az tudományos megközelítéssel tárta fel a viszonyokat, addig az *Írott szó a példák elevevényével szól az itteni életformák változatosságáról, az írott szóval folytatott küzdelem állomásairól...*” (Péntek Imre: Életjelek a szlovéniai magyar kisebbségről. Agria, 2019/1. 238.)

A sajtóval foglalkozó tanulmányban a trianoni diktátumtól az ezredfordulóig tartó időszakot tekinti át és elemzi Bence Lajos. Itt látszik leginkább a szépíró és költő másik arca: a tudománnyal is foglalkozó írástudó. Ugyanakkor a kisebbsé-

gi sors talán itt mutatható fel a legérzékenyebben, hiszen a sajtó- és szólásszabadság problematikája többeket érint, mint az irodalmi élet sok sajátossága. Egyik alapvetése: „...Az éppen kibontakozó gyors ipari és kereskedelmi fejlődésnek vetett véget a trianoni diktátummal szentesített elcsatolás...” (12.) Az igazsághoz tartozik ugyanakkor, hogy a többi elcsatolt részhez képest itt viszonylag kisszámú, mintegy 14 ezer embert és 14 települést érintett 1920-ban a történelmi sokk. De hát nem a számokkal való játék a legfontosabb...

Igazi oknyomozó tanulmány, tudatosan szerkesztett mű ez a fejezet, végig a címben jelzett témát járja körül alaposan. Rengeteg adattal, a laikus olvasó számára számtalan újdonsággal, néhol nehezen követhető szövegfolyamban. Igen fontos adatokat tudhatunk meg többek között a gyomai Knerékhez hasonló jelentőségű Balkányi nyomda viszontagságairól, pl. az 1947-es államosítás körülményeiről és következményeiről. Hasonlóképpen a lapalapításokról és beszüntetésekről a húszas években, s mindezek a kisebbségi jogok megnyirbálását jelentették – néha bizony magyar segédlettel, a szintistán magyar Muravidéken... Egy fontos mondat: „...Az elnyomás egyik legfontosabb politikai eszköze a liberális köpenybe bújtatott sajtó volt, mely szükség esetén ugyanakkor nemzeti színnel is ékeskedett...” (29.) Természetesen voltak pozitív törekvések is, hiszen a Szabadság és a Muravidék fel tudta vállalni a magyarság fontos ügyeit. Bence egyben óv is attól, hogy fekete-fehérben lássuk a korabeli viszonyokat, és igyekszik árnyaltan fogalmazni. Tény viszont, hogy a harmincas években lap nélkül maradt a magyarság.

...Az elnyomás egyik legfontosabb politikai eszköze a liberális köpenybe bújtatott sajtó volt...

A fentiekkel is összefügg az, amit az ugyancsak muravidéki Göncz László ír recenziójában: „...Az egyes újságok és más kiadványok (folyóiratok, könyvek, stb.) klasszikus jellemzése mellett külön figyelmet fordított a magyar nemzeti közösség sajtószabadságért folytatott – ideológiai, nemzeti, politikai és anyagi jellegű – küzdelmének...” Az sem mellékes, hogy elemzést találunk a könyvben a muravidéki sajtó 1956-os cikkeiről, arról a sajátos helyzetről, ami Tito Jugoszláviájára volt jellemző. Arról ír Bence Lajos, hogy viszonylagos tárgyilagosság jellemezte az ottani sajtót a magyar forradalommal és szabadságharcjal kapcsolatban. Hiszen korábban a „láncos kutyának” nevezett vezető birodalomban történt meg ez a reakció...

Tévhitet is oszlat ez a tanulmány. Be kell vallanunk, hogy mi, itthonról egy meglehetősen rózsaszínű képet festettünk Jugoszláviáról, és a nagyobb szabadság otthonának hittük többek között a mai Szlovéniát is. Volt persze ebben igazság, hiszen a Tito-korszak különbözött a többi szocialista ország korszakaitól. Bence Lajos bebizonyítja, hogy ez a korszak – például a sajtó szempontjából korántsem volt annyira pozitív akkoriban. Foglalkozik azzal is természetesen, hogy az ún. rendszerváltozás milyen újdonságokat hozott. 1993-at jelöli meg, mint az esztendőt, amely a független magyar sajtó megszületését jelenti. Egyben akkor alakult meg a Magyar Nemzetiségi Tájékoztató Intézet is. „...Az önálló magyar sajtóintézet megalapítása nemcsak ajánlatos volt, hanem egyenesen szükségzerű is, habár a nemzetiségi sajtó privatizálási folyamata számos problémát és nehézséget okozott, sok vitát kavart...” (56.) Szerzőnk személyes érintettsége is fontos mozzanat mindebben, hiszen a *Népújság* felelős szerkesztőjeként is működött abban a korszakban, amelyben tulajdonképpen a magyar nemzetiség magára találhatott.

...a tanulmányíró Bence Lajos stílusát, nyelvezetét jellemzi a logikus és világos gondolatmenet...

S bár eme tanulmány elsősorban nem az irodalomról szól, a befejező oldalakon rövid áttekintést kapunk erről a területről is. Méghozzá a reformációtól kezdődően, hiszen a XVI. században élt ott egy jeles prédikátor, Kultsár György, aki Lendván tevékenykedett, s mint több korabeli egyházi személynek, az ő életművének is vannak irodalmi értékei. Ugyanakkor elgondolkoztató, hogy utána nagy űr keletkezett, egészen a XX. századig, Vlaj Lajos 1961-es *Versek* c. kötetéig. A „sehova sem tartozás” állapotáról is olvashatunk, ezzel kapcsolatban 1988 is fontos év, hiszen akkor jelent meg a *Muratáj*, mint a térség irodalmi orgánuma. Mindezek persze fontos tények, hiszen: „...a nemzeti és történelmi tudat, s mindenféle identitás-építés is eleve kudarcra lenne ítélve a sajtó és más nélkülözhetetlen hordozói, közvetítői, megtartói (irodalom, képzőművészet, zene) nélkül.” (75.)

Aztán a második fejezet az irodalomé. Ez a kötet gerince, a szerző legfontosabb szellemi területe, akkor is, ha egyértelmű, hogy az előzőekben tárgyaltaknál is megismerhettük szerteágazó érdeklődését, sokoldalúságát. Ez is hézagpótló, értékes tanulmány, az előzőekben már jelzett „hatodik sípról”. Megvilágítja Bence Lajos a térség irodalmának ideológiai és vallási hátterét, s mindezt igen körültekintően végzi el. Szerinte a Muravidék – minden fogyatékosága ellenére – „a múzsák otthona”, ahol már a XV. században voltak sámánisztikus ráolvasások. Aztán a már korábbiakban említett Kultsár György a reformáció korában tevékenykedik, és az sem mellékes, hogy akkoriban született meg az ottani nyomdászat is. Kultsárról többek között ezt írja szerzőnk: „...Írásait olvasva nem nehéz odaképzelné a sorok mögé az író, aki mindenféle egyházi öltözet vagy elvárt tekintélytisztelt nélkül hirdeti az ígét analfabétának, írastudónak egyaránt. A muravidéki magyar irodalom kezdeteként és első jelentős, hagyományteremtő alkotójaként az ő műve és neve ragyog fel a homályból...” (84.) Fontos adalékok ezek annak bizonyítására, hogy a magyar irodalom és kultúra szempontjából is meghatározó reformáció korában már ezen a vidéken is volt

maradandó értékeket létrehozó alkotó, Szenci Molnár Albert vagy éppen Károli Gáspár kortársaként.

Aztán hosszú szünet következett. Olyan évszázadok maradtak ki, amelyek más magyar területeken számos jelentős életművet szültek. A muravidéki végeken nem...

A XX. században azonban megmozdult valami.

S ha az imént ideológiát említettünk, akkor ez fokozottan igaz a XX. századra is. Természetesen nem abban az értelemben, ahogy a reformáció koráról szólhattunk, hanem egyfajta másik véglet jegyében. Ez nem más, mint a szocializmus korszakának vezéreszméje, aminek következménye az ún. szocreál. Az egyéni népi hang Vlaj Lajosnál is keveredik a sematizmus jegyeivel, a kor törvényszerűségeinek megfelelően. Bence Lajos így látja a helyzetet, amikor egy fél évszázad egészét jellemzi: „...Voltaképpen két véglet létezik, egyik a modernnel kacérokodó, a kisebbségi léttel csak érintőlegesen foglalkozó, majd hogyan nem steril megnyilatkozás, a másik a pátosszal megélt, a kisebbségi létet tragikus felhangokkal ábrázoló műalkotás. Ez utóbbi van túlsúlyban...” (86.)

Ebben a környezetben Vlaj Lajos 1961-es *Versek* című köteté az első reménysugár. Bence Lajos reálisan értékeli erényeit és fogyatékoságait, a megszenvedett sorsú baloldali költő érdemeit. Végül is vele kezdődik az a korszak, amelyben a líra „egyeduralmáról” beszélhetünk, egészen a 90-es évekig. Hasonlóképpen fontosak azok a részletek, amelyekben a *Naptár* című lapról és évkönyvről, valamint a korszakfordulónak is nevezhető Tavaszvárásról, erről a jelentős antológiáról szól. Ez utóbbiról olvashatjuk: „...1972-ben jelent meg, három, a szárnypróbálgatás időszakával együtt közel egy-másfél évtizedes műltra visszatekintő szerző közös fellépéseként. A nevek a sajtóból vagy az 1959-től megjelenő *Naptárból* már ismerősnek számítottak a muravidéki szellemi életben. Közös bennünk az is, hogy mindhárman tanítók, tanárok voltak: Szomi Pál és Varga József a Vajdaságban tanult, Szúnyogh Sándor a muraszombati tanárképzőbe járt...” (89–90.) Az sem mellékes, hogy szemben a túlzottan népes antológiákkal, az ilyen esetben egyrészt mindannyiuk számára nagyobb a tér, és a szellemi közösség vállalása sem lebecsülendő.

S a vázlatos bevezető után olvashatjuk a miniportrékat a muravidéki jeles szerzőkről. Közülük Szúnyogh Sándor szinte az *Írott szóval* főszereplőjének számít, és csak sajnálni lehet, hogy idejekorán el kellett búcsúzni tőle. (1998-ban, 56 éves korában halt meg.) Az ő életművében a klasszikus hangvétel épp úgy megfigyelhető, mint a modernnek nevezhető törekvések, az avantgárd hatása. Első köteté az 1975-ös *Halicanumi üzenet*. Bence Lajos legalább ennyire fontosnak tartja Szúnyogh har-

madik, 1985-ben megjelent *Hóvágy* című kötetét, amelyről ezt írja: „...nagy szerep jutott a kísérletezésnek, amiből az európai, klaszszikus hagyományoktól távol eső, japán-kínai gyökerű haikuk sem hiányoztak. Rendíthetetlenül hitt a költői szó erejében, ezért gyakran használt egyszavas, gyakran egyszótagos verssorokat, ezeknek a szószilánkoknak is nagy jelentőséget tulajdonított...” (93.)

Hasonlóan fontosak azok a részletek, amelyek Varga Józsefről és Szomi Pálról szólnak. Bence szerint Vargánál a hűség, a helytállás, a magyarságörzés az elsődleges, nemcsak verseiben, de prózájában is. Szomival kapcsolatban pedig saját művei mellett a műfordítói tevékenységet is emlegeti. S aztán a *Muratáj* alkotói közül önmagáról is szól. Különös pillanatok ezek, hiszen nem gyakori, hogy egy irodalomtörténész saját életművét is érinti... Tegyük hozzá azonnal, hogy ezt mértékkel és izlésesen teszi! (E sorok írója pedig megtiszteltetésnek tartja, hogy az ő írásaiból is idéz...)

Itt is, de a kötet egészére nézve is igaz, hogy a tanulmányíró Bence Lajos stílusát, nyelvezetét jellemzi a logikus és világos gondolatmenet, az érthető magyar nyelv használata. Ha lehet, kerüli a szakzsargont, a tudományosnak látszó, de gyakran fölösleges tudálékosságot. Olyan elődök útján jár, mint például Czine Mihály, aki igencsak hathatott rá eszmélődésének idején.

A fentiek együttesen azt igazolják, hogy a stílus és a nyelv igényessége nála együtt van jelen az erkölccsel, a nemzetéért tenni akaró írástudó szándékaitakijával. Ebből törvényszerűen következik, hogy tudja becsülni más népek vagy éppen a „másként gondolkodók” kultúráját is. Erről is szól ebben a fejezetben. Mint ahogy fontosak azok a portréi is, amelyekben a rendszerváltás után jelentkező társait mutatja be. (Zágorec-Csuka Judit, Halász Albert, Göncz László) Tömör és remek értékelések is ezek. Ír a sajnálatos visszhangtalanságról is, hiszen az anyaországi kapcsolatok sem nevezhetők éppen ideálisnak. Amikor a *Muratáj* című folyóirat három évtizedét értékeli, akkor is kritikus és önkritikus a közelítése. Például azért, mert az elszigeteltséget sem igazán sikerült legyőzni.

Igencsak rendszerezett az a fejezet is, amelyben a szerző a muravidéki tudományosság évtizedeit értékeli. Itt sem esik túlzásokba, a realitás talaján mozog mindvégig. Szűnyogh Sándor tevékenysége itt is különös figyelmet érdemel, nem véletlenül. Ahogy Péntek Imre látja: „...A tudományosság a néprajzi és a történeti kutatások révén jelent meg ebben a publikációs körben...” (i.m. 243.) Itt is érződik a személyesség, ám mindez kétségtelenül a kötet két záró fejezetére jellemző erőteljesebben. Az egyikben olyan alkalminak is nevezhető írások vannak, amelyek a Bence Lajoshoz közel álló alkotókat vagy éppen a lendvai művésztelepet idézik meg. S ha az „alkalmi” szót használtam imént, akkor gyorsan hozzáteszem, hogy ugyanakkor mindegyik írás túl is mutat az alkalmon. Úgy, ahogy kell, Berzsenyi Dániel méltatásától a művésztelep dicséretéig. A *Berzsenyi-dolgozat* újdonsága a szülőtermesztéssel kapcsolatos. Érthetően, hiszen Bence Lajos életének is igen fontos része ez az ősi tevékenység. Aki járt már nála a lendvai szülőhegyen, annak számára mindez lenyűgöző tapasztalat is egyben. Persze érinti a költő nagyságát is: „...egy olyan alkotó-gondolkodóról van szó, akinek filozófiai-esztétikai-verstani-nyelv művészeti képességei már a kortárs ítések körében is vitathatatlannak voltak – s itt olyan nagyságokra kell gondolni, mint a széphalmi irodalmi vezér, Kazinczy...” (175.)

A múltból idézi meg Zala György szobrászművész alakját is, és szeretné, ha a Hősök terén látható szoborcsoport alkotója méltóbb emlékezőt kapna. És sajnálja, hogy az 1100 éves emlékezés idején a Horn-kormány elbogatellizálta a lényegét. Egyébként nem túlzottan gyakori, hogy aktuálpolitikai kérdésekről olvashatunk a könyvben, de van olyan pillanat, amelyben mindez kikerülhetetlen. És természetesen itt is találunk írást, méghozzá alapos értékelést Szűnyogh Sándor költészetéről, megtűzdelve szép idézetekkel. Komoly tanulmány ez a költő halála után egy évtizeddel, amikor már egyfajta távlatból is értékelhető az életmű. A muravidéki kultúra „mindenesének” életműve, amely mögött egy sajátos vátesz-szerep is meghúzódott. „...Történelem és ma, Attila király és Kerka királynő, Caesar hadai, a távoli provincia (limes) s a római üstökös után „köröző” költői-én a főszereplői az erős lokálpatrióta szellemben írott, kavargó érzéseket hordozó versnek.” (195.) – írja a *Halicanumi üzenetről*. És álljon itt a mű befejezése: „...Halicanum szülőttei / kutyánál hűbb fiai vagyunk e földnek / bárhova visz is sorsunk / lábunkat törve is hazarontunk / bármilyen szél fúj / itt sosem fázunk / a holtakkal is / víg dalokat dudorászunk.”

Tömörebben szól Pék Pálról és Utassy Józsefről, erről a két, különböző életművet fölmutató anyaországi költőről, kitérvén a maradandó értékekre. Hasonlóképpen fontosnak tartja, hogy méltassa a lendvai művésztelepet, és kiemelve Király Ferenc érdemeit. Itt tehát igen fontos a személyes érintettség. S mindez még inkább fokozódik a kötet befejező fejezetében, a *Szubjektív és objektív utószóban*. Családtörténet és korrajz szintézisét írja itt meg Bence Lajos, igen tanulságosan és jó érzékkel. Zárójeles alcíme a másik cím (*Dovolilnicával a határszálen*) alatt: (*Családom története, avagy egy sajátos magánmitológia a trianoni határ mentén*).

Megrajzolja a családfát, a „bencés ősoket” megidézvén. Olvashatunk a kisebbségi lét szorongatásairól, a kommunista diktatúra okozta sebekről. Ír apjának magányosságáról, a gyerekkori aratások emlékéiről, számos olyan pillanatról, amelyek mindegyike segítette szellemi fejlődését, identitásának erejét. „Jó volt a friss szénában alvás is, az önfelelt hancúrozás, ugrabugrálás. Ősszel a kalákában zajló kukorica- és krumplicsüvés, majd esti programként a „tengeri” fosztása. Ilyenkor nóta is gyakran felhangzott, az idősebbek történeteket meséltek, sikamlós történeteket, valós esetekről, konkrét szereplőkkel...” (238–239.) Idillikus elemek a múltból, egy letűnt világ megidézése.

Érinti a politikát is, eközben Kádár János 1968-as arulását. Irodalomról a megszokottnál kevesebb szó esik, de Fekete István prózájának hatásáról megemlékezik. Igen hangsúlyosan szól a család kivételes szerepéről. Apjáról ezt mondja: „...Ő volt az erkölcsös élet és a józanság példaképe, s ezért nagy tisztelet övezte személyét...” Az sem mellékes, hogy a paraszti létforma erőteljesen hatott az eszmélő ifjúra. Az anya öröksége pedig a „konok kitartás”, az egész környezetben pedig a becsület alapértéknek számított.

Arról is olvashatunk, hogy 1981 különösen fontos esztendő Bence Lajos számára: lányának születése és első verseskötetének megjelenése ehhez az évhez köthető. Ezzel a magkapó emlékezéssel ér véget ez a sokszínű és rendkívül értékes kötet. S ahogy Péntek Imre írja „...Bence Lajos könyve arról győz meg, hogy mennyi érték rejtőzik ebben az országok »sarkába« szorult, határok kereszteződésében élő, már-már elfeledett népcsoportban.” (i.m. 243.)

Székely írónő az Alföldön

Olvasólámpa KÖNYVEKRŐL, ÍRÓKRŐL

Vajda Noémi, Iratos székely nőírója... Székely író(nő) Kisiratoson. Az Alföldön. Még pontosabban a Trianonban Erdélyhez – mi több, ezzel Romániához – igazított Nagy Magyar Alföldön. (...Az Alföld egykor Részeknek – a műveltebbek nyelvén Partiumnak – is nevezett peremén.)

Arra sem gondoltam, hogy falurajzomban (*Lönni vagy nem lönni* a címe, első változata 2015-ben került föl villanykönyvként az aradi *Irodalmi Jelen* honlapjára, bővítése folyamatos) magamnál fiatalabb írókat is köszönhetek az Iratoshoz kötődők között.

A leányom lehetne... Ráadásul legjobb iratosi – mindenekörvös – barátom, Almási Béla menyé. Úgy is ismertem meg, még kürtösi házukban. Futólag. Hogy aztán Béla halála után a Múzeumnak is becézett nádtetős nagyfalusi Almási-udvarház lakójaként barátokozhattunk össze – s örülhettem apósa helyett is a szépen gyarapodó családnak.

Ahogy ő írja, engem az apósától örökölt... barátsággal fogad. Ha Iratosunkra vet a jó sors. Loránd meg a három gyermek, Dorka, Csanád, Zselyke társaságában.

...Csanád! Milyen boldog lenne az apósa (a régi csanádvarmegyei öregek szerint ipa), ha megéri e fiúunoka születését! „Csanád”... Rajta kívül egyre kevesebben értik e nevet.

Csanádban. Csanádról leszakítva. Csanáért... Béla-féle csakazértissel.

*Az egymásra gyakran rácsáfoló
nézőpontok, igazságok mind részei annak
a masszának, amit életnek neveznek...*

Ha beledöglünk, akkor is CSANÁD.

Ha keféte esznek mérgekben.

Csanádot – szétírdalt vármegyénket, illetve annak e keleti csücskét is (csucskóját, mondhatnók testvéreim nyelvén) – örökölte. Azonosul vele, velünk, mindinkább. Székely nőnek megmaradva. Mi több, vérbeli íróként.

A nagyvarjasi közírótól, Szabó Istvántól tudjuk, hogy az egykor erre bóklászó székely leventék iratosi lagzi udvarán (vagy bálban) karikába álló, egymásba kapaszkodó helybéli legények és emberek csillagokig szálló nótáit hallva mire nem jutottak: Ezek itt alföldi székelyek! (Mi mások lennének.)

Azaz hogy nincs is olyan távol egymástól a székely és a dél-alföldi ember. Semmiben. Ha nem is lehet olyan egyszerű színházi szakemberként a trianoni uraknak köszönhetően a két ország közé, mi több, amarról ezeknek a határához szorított helységben... élni, írni, lélegzeni. Ráadásul többgyermekes édesanyaként. Egykor kertészetből, földművelésből, állattartásból, ma (itthoni) földből és (közeli) iparból megélni igyekvő emberek közösségében.

Nem túl bőbeszédű, nem írja magát agyon – tudná bárki három gyermek mellett, ketté- (többfelé) vágott Alföldünk országhatáron túli, amarról kerítésnek szorított, apadó népességű faluban túlírni Noémit? Ha nem is nyakig sárban, de majdnem?

Az erdélyi magyar életbe merülve. (Erdélyi? Meg moldvai, temesközi, Maros-Körös-közi, Körös-vidéki, bihari, zarándi, részekbeli...)

Más a nóta bálban, lagziban, megint más a pelenkázás. Aközben regényt írni...

Noéminak sikerült. Sikerült!

Sikerülni fog...

Született 1978-ban, Sepsiszentgyörgyön, Kolozsvárt az egyetemen színházelméletet tanult. Almási Loránd állatorvos, Almási Béla dr. (kisiratosi mindenekörvös) fia vette feleségül; előbb Kürtösön éltek, majd az após halála után Kisiratosra költöztek, azóta ott – itt – élnek. Évekig az iratosi Máltai-ház (és az ottani nyári nemzetközi művésztelep) vezetője.

Az aradi napilap, a *Nyugati Jelen* (Dél-Erdély egyetlen magyar napilapja) 2019. Szent Jakab havi *Irodalmi Jelen*-mellékletében megjelent Vajda-megszólaltatásban olvashattuk:

– Írd le, kérlek, röviden, utadat Sepsiszentgyörgytől Kisiratosig!

– Egyetem, szerelem, Kisiratos.

A 2010-es *Fapárnáról* írja villanylevelében: „Alig néhány példányszámban nyomtattam ki, épp hogy bekiülhessen néhány kiadónak (*Magvető, Koinónia, Mentor, Bookart*). Sehonnan nem kaptam ígéretes választ. Aztán, amikor újra kinyitottam, hogy hátha mégis használható, rájöttem, hogy annyira sem, hogy megérje újraírni, kipozni... Így tárgyaltam a vált az OSZK.” (Mert hogy a budai várból lévő nemzeti könyvesházunkban, az Országos Széchényi Könyvtárban nem leltük.)

Mint a *Fapárna* hátulján maga írja e munkájáról: „Valahol elindul, aztán teljesebb kerekedik a cselekmény. Sosem egészé, az lehetetlen. Képtelenség egy-egy életszakaszt, történetet teljesen átvilágítani. Az egymásra gyakran rácsáfoló nézőpontok, igazságok mind részei annak a masszának, amit életnek neveznek, én meg sokszor ijesztő sokszínűségében és viszonylagosságában érzékelek...”

Az útját kereső író tehát sikerületlennek érzi első művét. Pályázaton nyert támogatásnak köszönhetően nekilát összegyűjteni Kisiratos gyermekjátékait, s 2013-ban *Öregapám mesélte* címmel megjelenteti a föllet s leírt játékokat, párban a gyűjtés mikéntjét rögzítő naplóval. E munka értékét növeli, hogy a neves néprajzkutató, Gazda Klára valamennyi, nálunk általuk föllet gyermekjátékot beazonosította, és a játékok tudományos típusrendjébe sorolta. A néprajzkutató, értékelve a vállalkozást, így fogalmaz: „Vajda Noémi könyvének egyik fő érdeme az atmoszféra-teremtés. Úgy szólaltat meg kisiratosi embere-

ket, úgy tűnődik el sorsukon, örömeiken, bánataikon, problémáikon, költészetükön, hiedelmeiken, hogy bennünk is megmozgat valamit: valamennyien a szívünkbe férköznek, érezzük, hogy együvé tartozunk”. Amivel Gazda Klára – akarva, akaratlan? – a könyv szerzőjének írói adottságaira, lehetőségeire utaljon.

Több erdélyi és kis-magyarországi folyóirat közli Vajda elbeszéléseit, ennek egyik eredménye, hogy 2016-ban – önálló kötet nélkülinek tekintett íróként! – elnyerte a *Székelyföld* című tekintélyes csíkszeredai folyóirat Szabó Gyula-émlékdíját. 2019-ben pedig megjelenhetett első igazi könyve (valóban pályakezdő írói műve), a *Hámozottak*. Aradon a Jelen Házban mutathatta be elbeszéléskötetét, és szülővárosában, Szentgyörgyön is szerepelhetett a könyvével – Kolozsvár a minap hívta meg.

A (temesvári, bukaresti és budapesti) rádióknak adott interjújában Vajda elmondta, éntörténetei az elmúlt évtizedben – tegyük hozzá, eszerint Kisiratoson – születtek. Az elbeszélések szentgyörgyi gyermek- és ifjúkorának, kolozsvári egyetemi éveinek és kisiratosi életének élményvilágából merítenek...

(lásd az Aradi Hírek nevű világhálós újságot: <http://www.aradihirek.ro/muzsa/hamozottak-vajda-anna-noemi-en-tortenetei-audio>)

A *Hámozottakban* közreadott „...minden alkotásába önmagából, emlékeiből, érzéseiből, eddigi pályafutásából, családi kapcsolataiból is becsempész valamit” – írja a *Hámozottakról* Ujj János a temesvári *Heti Új Szóban* (2019. ápr.12: <http://hetiujszob.ro/ujj-janos-hamozottak/>).

A kolozsvári Sétatér Kulturális Egyesület kiadásában napvilágra kerülő kötet Vajda tíz írását tartalmazza. Az első könyvének tekintett összeállításban érett, kész író áll elénk beszélyeivel. Vajda Anna Noémi nem veszített semmit, hogy „csak most”, érett fiatalasszonyként kap szót. Van mit megírnia – azokkal szemben, akiknek az ifjúkoruk a szakmai sikerhez vezető út kikövezésével telt el. Neki az élet: élet. Minden keservével, örömeivel. Könnyével és mosolyával. Mindennapi fojtogatottságával és (remélt) fölszabadultságával. Gyermekait ölelve: (mégis) boldogan. Anyaként, valóban. Előbb az első, aztán a második, majd a harmadik gyermekét várva, szülve, nevelve, istápolva. Visszaálmodva magát... a Székelyföldre. (...A kolozsvári egyetemisták – a városi értelmiség – világába.) Hogy a lábával, amikor álmából fölriad, alföldi földre tapodjon.

Nem könnyű. Ím, mutatja föl, rajzolja le, írja meg Vajda: kislánként Háromszéken, egyetemistaként Kolozsvárt, asszonyként Kürtösön és Kisiratoson... levegőt venni.

Nagyon mélyre merül önmagába, egykori, tegnapi s mai világába ez a székely nő – úgy hozta a sors (lám, a szerelem): Iratosunkon. Aki olyan, többnyire elhallgatott „női dolgokkal” is foglalkozni mer, amelyekről nem nagyon hallani – ne adj Isten olvasni. Szerelem és csalódás, házasság és szülés, gyermekkori zaklatás rémálma, írni pelenkázás közben?... Mene-külni, vagy mégsem?

Valóban nem egyszerű.

Olyan irodalmat kínál s ígér nekünk Vajda Anna Noémi, amelynek elkövetésére csak asszony képes. Aki nem pusztán elképzeli, át is éli, élte mindazt, ami (utóbb) tolla hegyére kívánkozik. Hiteles, tiszta, okos – megszenvedett – írás az övé. És egyéni, csak rá jellemző a *Hámozottak* minden darabjának a hangja.

(„Darab”? Igen, egyik-másik monodrámának is beillik. Például a záró írás, amelyben apósa halálát írja le – hátborzongatóan.)

Tán nem könnyű köztünk, az Alföldön, de remélhetőleg érzi azok szeretetét, akik várják az őszinte, igaz szót – az irodalomban is. Asszonytól? – még inkább, mert ehhez ritkán van (volt eddig) szerencsénk. Neki köszönhetően... változhat a helyzet.

Tessenek belegondolni: mai nőíró, és három gyermek... Mai, modern városi nő és falusi többgyermekes asszonylét.

Lám, drága Alföldünkön vérbeli nőíró született.

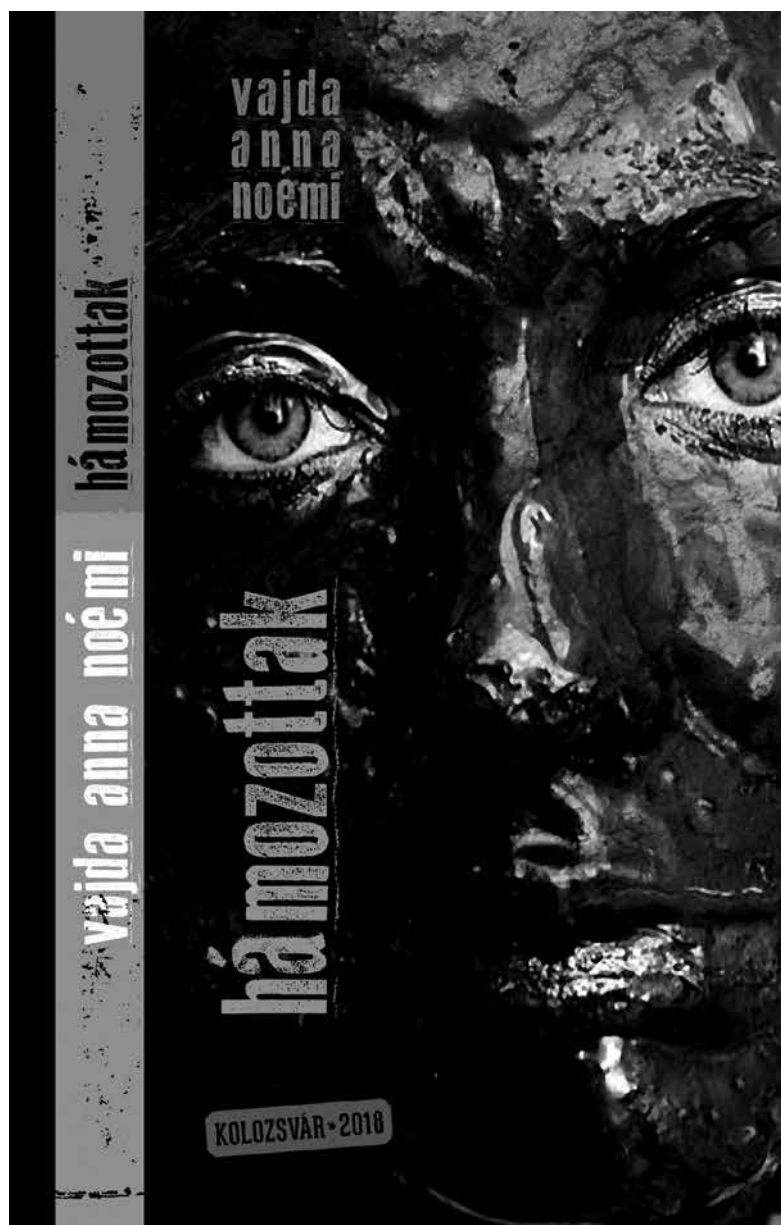
Író, Iratoson. (Mondhatni: ráadásul...)

Mire föl most nyáron Kolozsvárt a tavaly megjelent első-kötetes erdélyi szerzők legjobbjának járó Páskándi-díjat vehette át: a *Hámozottaknak* köszönhetően.

Jó lenne megismerhetni őt – a műveit – a mi Kis-Magyarországunkon is! Amihez persze kiadói bátorság s kereskedői ízlés, no meg olvasói igény szükségeltetik. (A világhálón látom, az egyik nagy honi könyvkereskedő hálózat kínálja a könyvét...)

A díj tán bizonyítja, hogy nem az elfogultság beszél e sorok rovójából.

SARUSI MIHÁLY

NÉMETH ISTVÁN PÉTER

A költő meditációja a zalai körárkokról

*amelyekről édesapjának még fogalma sem volt mezítlábas gyermekkorában,
amíg fölöttük vadkőmények magjait csemegézte...*

József Attila szerint megérteni a klasszikus Bachot csak a modern Bartók felől lehet, és nem fordítva. Ősi formákat, valom, hogy nekünk igazán csak a 20. századi formakultúra irányából lehet.

József Attila *Eszmélet* című versében a bizonyosság a kocka formájú testnél is foghatóbb valami. S tegyük hozzá, a gömb is ilyen. Két dimenzióban a négyzet, a kör. S máris a háromdimenziós világunk jelenéből átléptünk az ősképek időtlenségébe. Jelképtárat ha föllapozunk, már az azokban szereplő archetípusok között ott van a kör. Ott van mint az alapvető geometrikus szimbólumok egyike. (A másikkak: középpont, négyzettel és kereszt.)

*Mintha a fényben piruettet tennének
a nehéz falak, s máris a körhöz közelítõn
nyolcszögû toronysisakjuk ragyog.*

A kör önmagába visszatérülõ *Egy-ség*, abszolútum, tökéletesség. Sõt: *teljesség*. Ezt mind-mind jelképezi a kör. De még többet is. Nem csupán teret, időt is érzékeltet. Abból szintén a végtelent.

Az ember őselményei közé tartozhatott, hogy az évezredek során önmagát origónak tekintve maga köré kört rajzolt. Vagy akár kőből is azt épített. (Prinz Gyula szerint: „A kör a legrovidebb fallal a legnagyobb területet zárja be...”)

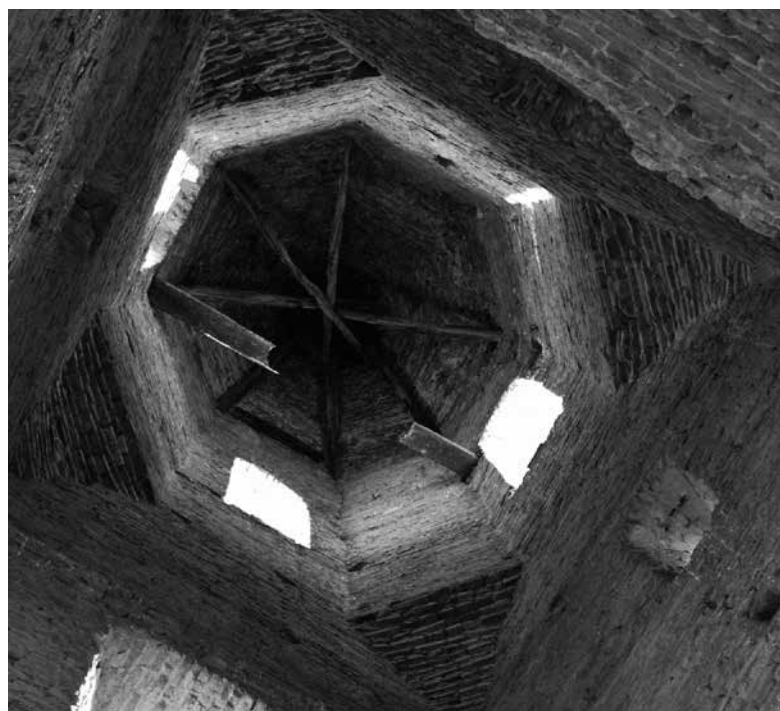
Várkonyi Nándor könyvében olvasom a következőket a prehisztórikus idõkrõl: „...a faragatlan vagy durván formált menhírek lélek-kövek voltak, s egyben a csillag-orientációt szolgálták; a szabadon álló vagy tumulusz alá rejtett dolmenek sírházak, a kősorok és körök Nap-, Hold- vagy csillag-templomok s általában kultikus szenthelyek. Elterjedésük térképét megrajzolni céltalan: mind az öt világrészt rá kellene vennünk, s legfeljebb az derülne ki, hogy némely helyen sűrűbbek, másutt gyérebbek a maradványok.”

A keltáknál a kör bizonyosan nem csupán az ellenséggel szembeni fizikai, hanem már a mágikus védelmet is biztosította alkotója számára. (Druidájuk egyik kezében karperec, másikban kígyó.) Gondoljunk csak arra, hogy az akadálytalan síkságon élõ nomádok körsátrakban laktak, s az emberiség másik fele, az urbánusnak mondható, kővárosainak köralakú alaprajzokkal tervezte városait. A kör alakú építmények akár egyszerre is szolgálhattak védelmi és kultikus célokat.

Pannóniában (akár Rómában és Veronában) az amfiteátrumok is radiálisan kiképzett kőépítmények. (A küzdõterek kezdetben 2:3 arányú négyszögletes mezõk voltak, s az ebbõl kialakított tojásdad forma már egészen közel állt az elsõ amfiteátrumok alaprajzához.) Mészöly Miklós *Film* címû regényében azt írja, hogy állatviadalok helyszínére épült a Szent István bazilikánk.

A romanika korában sem csak Itáliában, de nálunk is találunk szép számmal példát a keresztelõ és a temetõkápornák esetében a központos elrendezésre. A kis templomok kör- vagy sokszög alaprajzúak. Zalában több szakrális építménynek négyszögû az alaprajza, de tornya a csúcs alatt már a körformához közelítõ sokszög. (Egregyi és avasi templom.) (Cholnoky Jenõ is lefotózta testvérüket, a somogyvámosi tornyot.) Mintha a fényben lebegve csak egy-egy piruettet tennének a nehéz falak, s máris a körhöz közelítõn nyolcszögû toronysisakjuk ragyog.

A tapolcain éppen olyan háromszatut ablakocskákat látok, ami egy keresztbe vágott zöldpaprika metszetére rímel.

Pusztatorony, Somogyvámos – Csernák Bálint fotója

A templom éppúgy keletelt a Hajagos-hegy fölött kelő Nap sugarára, miképpen a körárkok bejárata sem esetlegesen kijelölt, hanem már az is kozmikus hangolt. A rondellák struktúrája jól megfeleltethető a szintén középkori, ám akusztikai építmények, a rondók szerkezetével. De még a körtáncok is azt a csillagi rendet koreografálják.

Az orosz templomok kupolái ugyan nem a hagymákat utánozzák, erre figyelmeztet Trubeckoj herceg, hanem arany színükkel együtt a mécs lángjára kell, hogy emlékeztessenek. Makovecz Imre makói tornyai már valóban szó szerint hagymakupolásak. Ám Makovecztől az időben visszafelé is megérthető, hogy a körárkok és az első kőfalak építői szintén organikus alkotómódszerrel dolgoztak, jóllehet e kifejezést aligha ismerték.

A keresztény ikonográfiában Jézus és a szentek úgynevezett glóriát viseltek, fejük körül a kör és a fény egyik voltak. A teremtett világ is a szeretet-tengely (Lásd Dante *Divina commediájának* záró sorait!) körül a Nappal, a Holddal és a csillagok-

kal koncentrikusan forog. A kör az égi dolgokra, a négyzet mindig a földi dolgokat jelezte. A szentek glóriája kerek volt, de például azok a donátorok, akik még életben voltak, a szentképeken mindig négyszögletű dicsfényt kaphattak csak.

Nem esett egymástól tehát olyan messze Stonehenge és Zalaország, hogy az ember a földjeiken ne egyformán érzékelje: a fény nem csupán egyenesen ér hozzánk, de csillagászati értelemben körbe is ér. S hogy a világ menete nem egyenes vonalú, hanem ciklikus. Mint ahogy a zsigerekből fölsejlő pogány korinak mondott hiedelmek belesimultak a zalai kimosdott parasztkok tavaszonta visszatérő, allelujázó körmenetébe. Még ősi sámánhitük dob-kerek Napját és Holdját hozza szarvai közt az égi bárány (mint már Agnus Dei), aki Júlia szép leányért jön el.

Egy József azt jegyezte fel rajzvázlatai közé, hogy sohasem felejtí, hogy a látóhatár a háta mögött folytatódik, s hogy maga körül forogni érzi a horizontot. Évezredek sejtetik Einsteinéig igazát, hogy a sugár tényleg elhajlik a térben.

Turbók Attila versei

Csak azt tudom, hogy újra ősz jön

*Ősz jön megint.
Az ötödik Azóta.*

Kritikus év, mondja az orvos.

Sugárzóan és tiszta szívvel,
önbizalommal, büszke bájjal
megérkezett a drága lány is,
megérkezett Amerikából.
Hirtelen ősszel jött, a széllel,
esővel, pörgő falevéllal,
fény szüremlett a tompa szembe,
apai arcot fény takart be,
több ez, mint hála, több ez annál,
maga az élet bölcs kegyelme,
szűrt ajándék, a lehetetlent
visszafordító hihetetlen.

Öt éve már, hogy Éva lánya
meghalt sugárvert agytumorban.
Szépek voltak, merész leányok,
sugárzóak, majd' egyidősek,
tele reménnyel, tisztasággal,
bűvöllettel és bűvöléssel.
Csak egyik élte túl a rontást.
Hogyan, miért? Talán az orvos
ügyes keze, talán az Isten,
talán a sors csipesz uja,
az ismeretlen és kegyetlen
olló, miként a vaktöltényű
kérdés: miért, éppen miért így?
Évával érzek gondolatban.
Öt éve már, öt éve ennek.
Ama ősznek, annak a télnek.

Nem hála ez, de napi próba.
Osztozom árva fájdalomában
és sóvárgok a szűrt örömben.
Rossz szó a hála, nincs szavam rá,
csak azt tudom, hogy újra ősz jön.
Jól ismert, mégis ismeretlen.

Eső után

A
Amikor a fűszál eljátszik a fénnel,
eső után, párolgás önkívületében
és ázott mosolyban fürdők az arcod,
megérint a tűnő, foszló szálú inger,
az a derengő, átsuhanó élmény,
amikor a prizmás, gördülő esőcsepp
összekacsint a hetyke madárfüttyel,
miközben tombol buzgó hársfaillat
s a faszor fáján átrobog a napfény,
e villódzó vagon sor s ha csitul a dűbörgés,
a beálló csöndben néhány pillanatra
feszengés nélkül, magától értetődően,
ártatlan derűvel, alig-moccanással
mint pazar pompájú valahai egység,
időlegesen békére lel
a tenyésző és teremtett valóság.

PÉNTEK IMRE

Visszapillantó

Úgy látom, a 30 év valami féle évforduló, az első komolyabb visszatekintés a rendszerváltásra, ünneplések, megemlékezések, interjúk követik egymást. A negyvenéves korosztály, a legaktívabb réteg, szeretné önmagát megörökíteni, mielőtt az idő továbblép rajta. Akár hiúság, akár nem, én is ebbe a körbe tarozom, hát egy-két dolgot közzéteszek nem túl jelentős szerepemről. Vidéki hírlapíró. Ez volt a státuszom. (Más kérdés, hogy irodalmárnak számítottam, és ez olykor belejátszott a polgári foglalkozásomba is.) Én elégedett voltam a munkahelyemmel, a főszerkesztőm kedvelt, talán először éreztem, hogy megbecsülnek. A szerkesztőség fele ellenzéki hangoltságú volt, nem lógtam ki a sorból. A főszerkesztőm egyébként egy szovjet intézményben végzett, talán orosz-filológiai szakon, természetesen megvolt neki a párt (az egy-párt) hierarchiájában szerzett bizalmi tőkéje is. Idővel kiemelték, a megyei pártbizottság második funkcionáriusa lett, ami nekünk, sajtósoknak kedvezett, ha kellett, megvédett bennünket.

Aki utána jött, számomra még kedvezőbb helyzetet biztosított. Baranyi Pálnak hívták. Kiválóan ismerte a kortárs irodalmat, könyveket adtam neki, s már-már barátomnak tekintettem. Együtt éltük át a „Nagy Felfordulást”, 1989 évét. Őt is kötötte a pártfegyelem, a szokatlan változásokra óvatosan reagált, de megpróbálta maximálisan és sikeresen kiszolgáltatni – mondjuk – a „korhangulatot”.

Akkoriban Keszthelyen laktam, onnan jártam Fehérvárra dolgozni. Ez eléggé elképesztően hangzik, de meg lehetett

csinálni. Nekem. Tudták, igaz, nem is titkoltam, hogy Csegey, aki akkor szintén Keszthelyen lakott, a barátom. Ebben az időben már az MDF politikusa. És Csurka jobb keze. S hogy jó viszonyt ápolok Csoórral is. Lezsákot szintén az irodalmi életből ismerem. Már nem tudom, miért nem mentem el a kiteleki találkozóra, talán nem tartottam olyan fontos eseménynek, de lehet, hogy más oka volt. Egy biztos, pontosan már nem emlékszem, melyik hóban, 1989-ben beléptem az MDF-be, két ajánlóm Csegey és Lezsák. Az MDF fehérvári alakuló üléséről én írtam a tudósítást, főszerkesztő barátom szerkesztette az „anyagot”. (Egy ideig őriztettem a meghúzott cikket, aztán mégis elkallódott.) Ebben az évben megalakult az *Aréna*, egy független hetilap. (Megnéztem a helyi könyvtári tájékoztatót, havilapot írtak. Tévesen.) Mindig erre vágytam, eufóriában kezdtük a munkát. Én készítettem interjút Habsburg Ottóval, Rajnai Tiborral, a Pofosz egyik alelnökével. Neki köszönhettem, hogy részt vettem az „újrátmetetés” szertartásán. Egy rendkívül karakán, értelmes munkásembert, sofírt tiszteltem benne. A 304-es parcellában felolvasták a kivégzettek, az itt eltemetettek neveit. Az egyik közreműködő Darvas Iván volt. A szél kitepte a kezéből papírjait, mi, közelben állók szedtük össze.

*1989 a remény, megújulás,
az új kezdemények éve volt.
Egy nagyon szerethető év.*

1989 a remény, megújulás, az új kezdemények éve volt. Egy nagyon szerethető év. Éreztük a történelem szelét, ki-ki a maga helyén átélhette a kibontakozást a régi világból. Persze, voltak lefelé haladó sorsok is. A kormány és a népszavazás a munkásörtség megszűnése mellett döntött. Egyik unokatestvérem járási parancsnok volt. Jóban voltunk, de mindig vitakoztunk. Ő is tudta, hogy az ellenzékhez tartozom, én pedig tudomásul vettem, hogy a másik oldal oszlopos tagja. (Tanultuk a demokráciát.) Azonban a többség úgy viselkedett a régi életforma darabjaival, mint aki ballasztól szabadul meg. Avitt koloncoktól, amit a kert aljába, a kacsatok közé ajánlatos dobni.

■ ■ ■

Könyvhét. A 90. Ezúttal nem a megszokott helyén, a Vörösmarty téren. A Duna-part, a Duna-korzó is megfelelő helyszínnek bizonyult. Kissé elnyúlt, két oldalra, a sátrak sora, azért jól ki lehetett igazodni. Van, aki nem szereti ezeket a nyilvános összejöveteleket, mások viszont imádják. Kétségtelen, a könyv némi intimitást igényel, de az első találkozás lehet ilyen zajos, ricsajos is. És talán fontosak azok a találkozók is, írókkal, akiket ritkán látni a nyilvánosság előtt. És az írók kihasználják ezeket az alkalmakat, hisz vannak ügyek, amiket csak itt és így lehet elintézni. S a titokzatos kiadói em-

PénteK Imre

Átvonulás

A változás lecsengett, célhoz ért,
milyen remek, hogy csendes, vértelen –
izzadt a fényes pofájú értelem,
s lessük, jó fiúk, ki kapja most a bért,

jutalmat, állást, szent babért,
s ki marad megint talpig meztelen,
fetrengve porba; mélybe, lenn,
pedig egyet mást ő is megtett azért...

A massa lány, de szilárdul már a kéreg,
helyet talál magának a féreg és a véreb,
az esték lány szava régi harangkondulás...

Míntha jártunk volna már e tájon,
ez istenverte, szikes, szűk lapályon,
hol engedélyezett a koldulás.

berek, gazdasági menedzserek, szerkesztők is tiszteletüket teszik ezen országos szemlén, akik a lényegét, a pénzt hozzák ebbe a gyakran kétes üzletbe. A hajózás is része a rítusnak. Akárki találta ki, jó ötlet ez a kiegészítő program, sokan ezért is lelkesednek. A hajó, a Táncsics. Tágas belső tér. Díjkiosztás, árusítás, tombola. És az esti Budapest. Ahogy láttam, a forgalmat nem zavarta a Hableány tragédiája. Könyvekkel és élményekkel megrakodva távoztunk a sajátos életet élő helyszínről.

■ ■ ■

Azt hiszem, minden írónak álma a színház. Az, hogy a darbját viszontláthassa a világot jelentő deszkákon. Én is csak részsikert értem el. Ifjú koromban bemutattak egy mesejátékot, amit Heltai írt, de át kellett pofozni, és dalszövegeket írni bele. Örömmel végeztem ezt a feladatot, végre valami közöm van a színházhoz. Azt is mondhatom, sikeres volt a beugróm. A folytatás mégis elmaradt. Azóta „kísért” szövegeimben a színház, gyakran írok dramatizált formában, dialógusokban gondolkodom, elalvás előtt nagy drámákról álmodom. Mindig átélem a színház kihívását, hogy sorsokba enged bepillantani, s kritikusként igyekszem „megfejtani” a rendező elképzelését. De hiába, sajnálom, rajongásom a kívülről álló marad.

■ ■ ■

Sajnos, nem sikerült egy nyaralót vagy tanyát összehozni. Illetve volt néhány évig egy parasztházunk, de eladtuk. (Azóta megbántuk.) Mindig jártunk valahova. Nekem örökös nosztalgiaim volt Pécs és környéke. A nejem Pécsen gyerekeskedett, megmutatta az óvodát, ahová járt. Egyik unokatestvérem Pécsre került tanárnak. És volt egy harmadik szál: Hosszúhetény. A 6-oson, Pécs előtt egy derék falucska.

Egy doktornő ismerősömnek volt családi öröksége a falu szélén, a Zengő lankáján, a tágas szőlőskertben. A több szobás nyaraló és présház, mint kiderült, valamikor az érsekség tulajdona volt, s később a doktornő szüleié, komoly gazdálkodás folyt itt. Ahogy érkeztünk, messziről látni lehetett a néhány sor szőlőt és a felmagasodó épületet. Nem volt közel, de mindig örömmel vállalkoztunk a többnapos kirándulásra. A Zengő lankái vonzottak, kiderült, hogy a szomszédban tartották fogva egy ideig Mindszentyt, aztán (újra) megismerkedtünk feleségem pécsi rokonságával. Egyik nagybácsija, egy kereskedő-vállalkozó örökösen a pénzt hajszolta, nem is eredménytelenül. Panelben lakott, de épp akkoriban tervezte, hogy családi házat épít. Ide felvételizett a lányom, a cipőjét elvittük a suszterhez, mert letört a sarka, de ott is maradt a mesternél.

Ától cettig bejártam a Zsolnay negyed kiállító helyeit, főként a képzőművészeti rész érdekelt. S persze, minden alkalommal betértem a Pécsi Galériába is, mely a Zsolnay negyedhez tartozott. Gyakran jöttünk ezért-azért Pécsre, de Hosszúhetény maradt a bázis. A házaspár férj tagja kezelte a szőlőt, próbált bort készíteni a pár sor rizling terméséből, csekély sikerrel. De ezt sem volt gond, a környéken több helyen is kiváló bort mértek.

Egy alkalommal egyedül jöttem le úgy késő délután, és messziről a következőt láttam: égett a hajlék fölötti domboldal. Cserjék, bokrok, de nagyobb fák is lángoltak. A gazda próbálta elégetni a gázt, de valóságos kis tűzvész kerekedett belőle. Csatlakoztam az oltó brigádhoz, voltunk vagy tízen, egyesek vizet hoztak, mások különböző szerszámokkal verték szét a

kisebb tűzcsomókat, taposták el az égő fűvet. Akadtak pillanatok, amikor szerényen felvettem: nem kéne-e szólni a tűzoltóknak? Ugyan, dehogy, elbánunk ezzel a kis tűzzel, hangzott a válasz. (Csak később tudtam meg, komoly büntetésre volt kilátása a tulajdonosnak.) Végül is sikerrel jártunk, a kisebb góccokat eloltottuk, a nagyobbakat elszigeteltük, hadd égjen magában. Ahogy kormosan, csapzottan levonultunk, előkerült a jobbik karniszter, s abból iszogattunk, fel-felidézve a mulatságos epizódokat. Jöttek segíteni is, azokat a gazda küldte el, ezen is jókat nevtünk, persze, utólag.

■ ■ ■

Az idén nem biztos, hogy elmegyek Tokajba, a 47. Íróta-borba. Pedig kellemes hely, több szempontból is. A kollégiumi szobák kissé puritánok, vannak más szállások is, azokhoz még nem volt szerencsém. A Tokaji Ferenc Gimnázium aulája tökéletes hely az együttlétre, tanácskozásra. Néhány alkalommal volt szerencsém részt venni a változatos programokon, például a rendszerváltás után az elsők, amikor még a Fejér Megyei Lapkiadó volt az *Árgus* gazdája. (Sajnos, hamar meg is szűnt ez az idilli állapot.) Pomogáts Béla köré egész kis kompánia szerveződött. Egy-egy pohár bor mellett élveztük egymás társaságát. Itt ismertem meg személyesen Finta Évát, verseit, kötetét már olvastam, de nagyon jó barátságba kerültünk. Egyébként szeretném cáfolni, hogy öregkorban nehezen születnek a barátságok. Nekem több kivételt is kínált a sors, s boldogan éltem vele. Oláh András ugyan csak a környékre való, szintén itt jöttem össze vele. Serfőző Simonnal még alapítás kori időkből ismerjük egymást, örömmel konstatáljuk: még megvagyunk.

Természetes, a bor körül forog minden. A kisebb-nagyobb vendéglők, borozók egymás mellett kínálják a lankák, hegyoldalak jobbnál-jobb nedűit. Csak örülhetünk, hogy Tokaj a miénk.

Budaházi Tibor festménye

CSONTOS MÁRTA

A lepkemotívum

Reményik Sándor versvilágában

A pillangó a szépség és az átváltozás jelképe, fény felé vonzó-dása egyidejűleg az önpusztítás veszélyét is rejtegeti. Bibliai vonatkozásban a szárny szóval analóg, hiszen a lélek is szárnyakon, madár, vagy lepkeszárnyakon jut a túlvilágra. Mindemmel a lélek szimbóluma is, a görög *pszükhe* szóból származtatott. A pillangó a testi lét mozdulatlanságából, bábme-revségéből kitörő lélek. A lepke a múltékony szépség alakjában a rövid emberi élet megtestesítője is. Csokonai *A pillangóhoz* című versében a „selyem-madár”-nak nevezett pompás szépségű rovar a tavasz követének tekinti, de benne van vágyó-dása a halhatatlanság felé, „hernyó-életének” értelmetlensége miatt panaszkodva. „Mikor lesz, hogy lelkem, letévén / A testnek gyarló kérgeit / S anygali pillangóvá lévén, / Lássa Olympus kertjeit”.

(Csokonai Vitéz Mihály: *A pillangóhoz*)

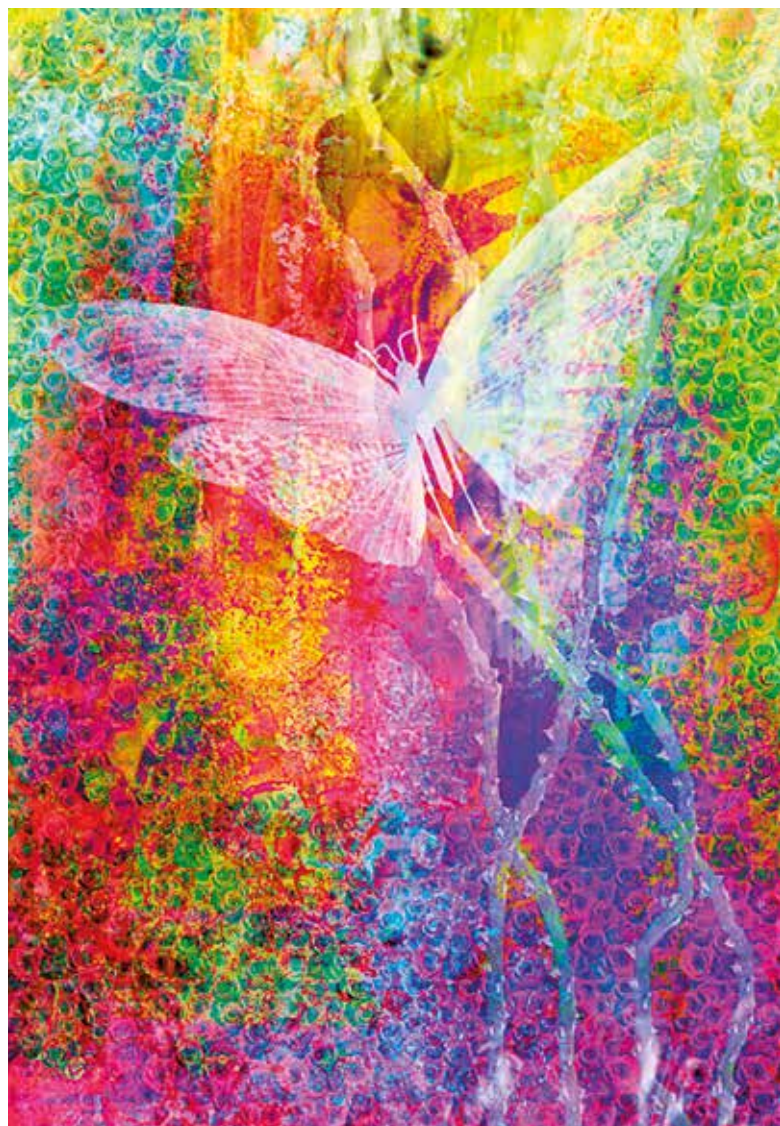
A lepkemotívum Reményik verseiben nagyobb gyakorisággal az *Egy eszme indul* kötetétől kezdve fordul elő. A *Hiúság* soraiban a lepke múltékony, rövid ideig tartó szépség megjelenítője, mindazoknak az álmoknak a hordozója, melyektől könnyedén megszabadulhatunk, ha érett fejjel átértékeljük az életben történt eseményeket, s meglátjuk a fény felé vonzó-dás veszélyeit is.

*Mikor a lélek már higgadni tud,
És azt hiszi, hogy kiforrt és megért,
S véli, hogy most már letörülheti
Békén a kapott seb száján a vért;
S véli, hogy most már békén elbocsáthat
Sok űzött lepkét, tarka semmiséget,...*

A rövid földi élet jelképe a „fekete pille”, a lélek mint „szárny” megjelenítője, mely a fent és lent között, a szent és a profán világ közötti közvetítő szerepét tölti be. „Lelkünk a szárny, mely ég felé viszen” – vallja Vörösmarty a *Gondolatok a könyvtárban* című versében, Reményiknél azonban nem védelmet és oltalmat kereső szárnyak emelkednek a magasba, a hiábavalóság nyugtalanító érzése szövi át a sorokat, a szóhasználatban is „negatív fényerő” (Vö. Spannraft Marcellina: *A szárny szó jelentése a köznyelvben, a Biblia nyelvében és a magyar költészetben*, *Studia Caroliensia*, 2008/2, 140–147. A szerző tanulmányában a „szárny” asszociációjaként jelenik meg a „lepke”, következtetése alapján egyértelművé válik, hogy a szárnyal azonos értékű lepke, mint jelkép, szimbolikus tartalommal rendelkezik: a Bibliában, a népköltészetben és műköltészetben markáns jelenléte nyilvánvaló.) visz a sötétbe, az „örökálomba”, a halálba. Negatív értékjelentésű szavakkal teszi mondandóját különösen súlyossá (leküzdhetetlenül, megfoghatatlanul, komor, vaskeményen). „Rítus, álomszerűség és vágyjelleg mitikus összefonódásában egymástól elválaszthatatlanná egyesülnek az antropológiai és kozmikus, földi és égi lényegszűrűségek, létvonalakozások”. (Bertha Zoltán: *A mitikus folklórhagyomány architektonicitása*)

„Mint gyermek, lepkét kergető: / A bölcs utánad úgy szalad, / S te szállsz megfoghatatlanul, / És viszed komor titkodat” (Reményik Sándor: *Fekete pille* – R.S., *Összes versei*, I, i.m., 253. A lepkemotívum sokszor a rövid emberi élet jelképeként van jelen. Szabó Lőrinc *Lepkék tánca* című versében az ember élet „féreg-volta” egyfajta minősítés, a szárnyalást követi a vég, mely megmásíthatatlan.) „Jönnek a lepkék... Lent a fűben / rab hernyó mászik s fal bután; / de féreg-élete után! – már látom – felszáll üdvözülten, / indul a tündér égbe, fel – / s eszembe jut a nagy hernyó, az ember, / s a vég, melyre jutnia kell”

A sötétség mint „negatív fényerő” József Attila soraiban is megjelenik, ahol a lámpában az „éjnek pilléje repdes, gyász vergődik a falon”. (József Attila: *Miben hisztek...*) Ugyanígy önpusztítás-jel-

Csernák Máté elektrográfiája

kép Reményik „*aranypiros pillangója*”, mely színeveszetté válik a „*feketezöld*” éjszakában, ahol minden mozdulatlan, élettelessé merevedik. A lepke mellett legtöbbször a komorságot megerősítő fenyőmotívum is jelen van. Az „örökzöld” az idézett versben nem a maradandóságot, hanem az elmúlás megmásíthatatlanságát jeleníti meg.

*Aranypiros pillangó száll le
Sötét, örökzöld éjszakába:
Egy idetévedt lombos fának
Tépett, hervadt, beteg-szép álma.
Szakállas, vén torony-fenyők
Heverőt fesztínek alája.*

*E függő-ágyban elpihenhet,
Míg eljő csendes elmúlása.
Aranypiros pillangó száll le
Nagy, feketezöld éjszakába.*

(Reményik Sándor, Lepke-halál)

Jellemző, hogy a „lepke” és a „szárny” Reményik versvilágában nem ugyanazt az üzenetet közvetíti. A „szárny” mint bibliai jelkép van jelen, a kegyelem révén biztonságot, menedéket, védelmet jelent. „...szárny kell munkához s imához is! / Szárny, mely röppít, s forrás mely enyhet ad” (Uó, Erdélyi március – Összes versei II, i.m., 234), megerősítve a zsoltárban a gondoskodó

szerepet jelenlétét. „*Szárnyaid árnyékába menekülök, míg elvonulnak a veszedelmek*” (Zsolt., 57.2.) A lepke és a szitakötő jelkép pedig csak hangulat, s a szépség jelenléte inkább lefelé irányuló mozgásokat fejez ki, s mikor fel akarjuk tárni a csodát, csak annyi az igazság, hogy „*a kör közepén nem volt semmi sem*”.

„*Mert itt is úgy van, mint a szerelemben: / Libeg, libeg a kék szitakötő, / Csillog a szárnyán az aranyzománc. / S mikor a lepke hálóba kerül, / Már eltűnt a varázs.*” (Uo., A megfoghatatlan szól a poétához, i.m., II, 416.)

A pillangó motívuma Ady költészetében is nyomom követhető, az elérhetetlen vágyak szorításában az ölelés, a pusztítás „szent kéjét” jeleníti meg: a tehetetlenség így tölti fel destruktív erővel az embert. „*Megölök egy pillangót, / Óh, áldott isteni perc, / Szent kéje az ölésnek: / Minden gyűlöletemért / Hal meg e színes féreg, (...) Szárnyad van, csapkods, örülsz? / Hát ezért öllek én meg / S boldog vagyok, mert öltem.*”

Reményiknél halmozottan jelennek meg felzaklató léttapasztalatai természet, lélek és táj összeolvadásában. A személyes-vallomások sorsérzést a lepkemotívum jeleníti meg, mivel a rövid életű szépség jelképeként az elmúlás kikerülhetetlenségét fejezi ki akkor is, amikor Pirooska alakját felidézve „*Gombostűre szúrt drága lepke-lélek*”-ként idézi fel a festőművész barát kedves alakját.

Reményiknél halmozottan jelennek meg felzaklató léttapasztalatai természet, lélek és táj összeolvadásában.

Csontos Márta

Fényérzékeny

Uram, a fény fölött Te vagy a Fény,
s én vagyok általad a tartalom
Ég és Föld között.

Te vagy az Abszolút Létből kilépő
békés hallgatás, én vagyok az emberi
hangból gyúrt, öngazolást
sürgető ideológia.

Köréd építem a gondolatot,
majd újra meg újra átrendezem,
hogy végre elérjelek Téged.
Csak egy marék por vagyok,
mely veled kíván keveredni.
A távolságot önmagamba oldva
magamhoz ölelni akarom a messzeséget.

Oly nagy köztünk a hasonlóság,
mégis két külön világ vagyunk.
Te ikon maradsz egy arany képkeretben,
mint megbonthatatlan világszellem,
amíg én csak hibás rekonstrukció
lehetek, csak elhanyagolható
részesedésem van az örök Egyben.

Az önértékvesztés válságélménye szólal meg a *Méltatlanul* című versben, ahol önnön lényegét „*pillangó-lélekként*” (Uo., Méltatlanul, i.m., II, 308.) értékeli, szembeállítva Istennel, minden csoda létrehozójával, aki „*égig-érő kék virág*”-ként van jelen a versben. És a hajó motívum is megjelenik a „*lélek rongy-hajója*” képében. Jellemző az „*önkisebbítés*”, hiszen semmiképpen nem akar többnek látszani, mint ami valójában, gondolhatja az olvasó, mégis költő voltának „*leértékelése*” mögött is ott van, hogy a „*jelképben a személyiség alanyi tulajdonsága tárgyiasul külsővé, mintegy isteni kinyilatkoztatássá*”. (Láng Gusztáv: Kérdezz másképp...) Ez a tudatos szerepvállalás ellentétpólusok segítségével valósul meg.

„*És mert csodának láttam és akartam, / Ki áll a parton fénylőn, mozdulatlan, / Ó tisztaságban – én a szennyes árban, / Ó teljességben – én az ürességben*” (Reményik Sándor: Méltatlanul)

Az 1939-ben írt *Ne ítéljben* ismét megjelenik a lepkemotívum, ahol a lírai én szereptudata birtokában legfontosabbnak tartja a közös eszmények fölötti örökösödést, de elkötelezett feladatvállalásában egész személyiségével a megőrzött identitás jelképe kíván maradni. Ennek megjelenítését szolgálja természet-szimbolikája. A vers utolsó soraiban, számot vetve emberi gyarlóságaiával, engedelmes szolgaként kíván beilleszkedni az isteni rendbe.

*S végül ne legyek más, mint egy szelíd igen vagy nem,
De egyre inkább csak igen.
Mindentre ámen és igen.
Szelíd lepke, mely a szívek kelyhére ül.
Ámen. Igen. És a gonosztól van
Minden azonfelül.*

Viszlát fennkölt irányítás

PALLAS
ATHÉNÉ
BOOKS

Henry Mintzberg: Esti mesék menedzsereknek

Évekkel ezelőtt, amikor az író az akkori legnagyobb légitársasággal, az Eastern Airlinesszal utazott Montrealból New Yorkba, rántottát szolgáltak fel a fedélzeten, azonban a rántottának nevezett „valami” olyan rossz volt, hogy megjegyezte a légiutaskísérőnek, hogy ilyen rosszat még sohasem evett, pedig elég régóta repül. A légiutaskísérő azt felelte; tisztában vannak vele, hogy a rántotta szinte ehetetlen, folyton jelzik is a vezetők felé, de ők nem hallgatnak rájuk, és így nem történik semmi. Valahányszor az író rossz szolgáltatással találkozik, mindig elgondolkozik azon, hogy a vezetés vajon a vállalkozást irányítja, vagy csak a *Financial Times* olvassa. Pár évre rá a légitársaság csődbe ment. Jól vezetni nem az elefántcsonttoronyból kell, hanem ismerni, tesztelni kell a folyamatokat, az értékesítendő terméket, szolgáltatást – mondja könyvében a szerző, aki ilyen életközeli példákon keresztül mutatja be azt, hogy a jó vezetés nem csak elméletekből áll, legalább akkora szerepe van az empátiának, a kedvességnek, az emberekhez való viszonyainknak.

Henry Mintzberg, korunk egyik legtöbbet hivatkozott menedzsment kutatójának legújabb kötete rövid, színes történetekkel – mesékkel – kívánja szemléltetni a vezetői szerep tanácsokban nem megjelenő, de igazán fontos aspektusait, amelyek az egyes munkavállalókon keresztül a teljes vállalatra kihatással vannak, továbbá a vállalati kultúra részeként hosszú távon akár társadalomformáló erőként is jelentkezhetnek.

A megnövekedett képernyő előtt olvasás és a billentyűzeten történő írás miatt kevesebb idő marad a beszélgetésekre...

A digitalizáció, de legfőképp az e-mail elterjedése intenzívebbé és sajnos személytelenebbé tette a vezetést. A megnövekedett képernyő előtti olvasás és a billentyűzeten történő írás miatt kevesebb idő marad a személyes beszélgetésekre és az emberek meghallgatására, pedig rendkívül sok többlet információval bír akár egy telefonbeszélgetés is (nevetés, sóhajlás, hallgatás). Nem kérdés, hogy az új technológiákkal együtt kell élni, sőt alkalmazni kell azokat, ugyanakkor meg kell szabni a határokat is, amelyeket csak saját felelősségre lépünk át – hangsúlyozza Mintzberg.

Egy tőzsdén jegyzett vállalat új vezetésének is csupán 100 napja van az első sikerek felmutatására. Az ilyenkor leggyakrabban felmerülő kérdés, hogy „na de hol kezdjük az átalakítást?”. A strukturális átalakítások kezdőlépéseként a szerző

azt javasolja, képzeljünk el egy vállalati testületi ülést, amelyen nem szabad megszólalni, vagy egy konferenciát, ahol a fő előadó inkább fő hallgatóként van jelen. Vagy gondoljunk bele, hogy a vezetők körben ülnek és „mutasd és mondd”-ot játszanak, mint az óvodában. „*Elég furcsa nem?*” – kérdezi kissé provokatívan Mintzberg az olvasót. A menedzsment guru és kutatótársai azonban évek óta ilyen és ehhez hasonló módszereket alkalmaznak a fejlesztő programjaik során. A „mutasd és mondd” módszer lényege például, hogy a kiválasztott személy nem egyoldalúan prezentál, hanem kérdezni lehet tőle, és ő ezen kérdésekre válaszol. További újszerű módszer például, hogy asztalonként egy-egy kijelölt „fő hallgató”-nak kifejezetten az a feladata, hogy csendben körbe-körbe járják az asztalokat, meghallgassák az ott elhangzottakat, és a végén összefoglalják a hallottakat, vagy „kiválasztottként” megvitasák egymással, amit a többiektől meghallgattak.

Henry Mintzberg a Montreali McGill Egyetem vezetéstudományok professzora, napjaink egyik legnagyobb menedzsment gondolkodója, emellett számos tudományos díj és szakmai elismerés (*Harvard Business Review*, *McKinsey*, *Academy of Management*, *Association of Management Consulting Firms*), valamint világszerte húsz tiszteletbeli cím birtokosa. Tizenöt könyv szerzője vagy társszerzője, nevéhez kapcsolódnak – többek között – a *Rise and Fall of Strategic Planning* (1994), a *Managers Not MBAs* (2004) és a *Strategy Safari* (2005), globális szinten is komoly sikereket elért kötetek, továbbá a COACHINGOURSELVES.COM társalapítója. Jelenleg alternatív vezetési megközelítéseket és stratégiatervezést oktat.

Az *Esti mesék menedzsereknek* című kötet, valamint a Pallas Athéné Könyvkiadó korábban megjelent kiadványai megvásárolhatók a PABooks könyvesboltjában, a Bölcs Várban. A kiadó gondozásában megjelenő könyvekről folyamatosan hírt adunk a WWW.PALLASATHENEKIADO.HU oldalon.

A PABooks kiemelt figyelmet fordít a közösségépítésre is. Facebook oldalán (WWW.FACEBOOK.COM/PALLASATHENEKIADO) az érdeklődők további hasznos, érdekes információkat találhatnak a megjelenő könyvekről és a hozzájuk kapcsolódó eseményekről.

Szente B. Levente versei

A mindenség dadogása

De szép itt minden –
mi virágzik, hervad,
kincset terem
és most nincstelen.

Mint a vétek,
minden, mit mondani kéne,
oly nehéz most a szó,
nem tudom már kinek mi a jó.
Tudjátok meg,
én is félek –
pontosan úgy, ahogy
mások még követelik.

Baán Tibor

Ostrom

A Búvópatak ünnepére

a paradoxon ostromgépébe
tett kövek
évezredek óta ugyanúgy kirepülnek és repülnek
és zúgnak a nehézkedés törvényei szerint a magasban:
röppályáikon repülnek... saját súlyukat viszik
elszántan és makacsul... és megérkeznek
becsapódnak

szétrontják

szétverik

de áll a vár
mindenek dacára... ellenére
s a turisták
gyanútlan jönnek-mennek
a fényben... egy másik időben
évben... hónapban
mit se tudva
mit se sejtve
miféle ostrom zajlik

miféle múlt
miféle jövő

Bolyongások

amikor a rózsák álomba merülnek
és mint a tejfehér köd
lassan kavargva búcsút intenek
belepipik a vérző leveleket

amikor már lemarta a rozsdá ősz tincseid
és szegény a szó – csak alamizsna
szájakban az elfeledett kincs
túl a sebző dalokon vajon mi tajtékzik –

a pillanat hogy szerettél éltél
a pusztá tündéri lét hol lebegtél ölben
fákban keccses virágillatok harmatos egén
könnyeidben vajon még egyszer újjászületnék?

Erdőország közepén

Napfény botlik ágak hegyén,
Kerek mezőn, tündérszép erdőország közepén.
Fűzfa, fűszál már meg ne hallja,
Bájra, jóra, bajra,
Mi jöhet még készakarva.
Hisz téiben áll térdig e táj,
Ó, mi minden jöhet még,
Vagy összegyűl mi válaszra vár.

Búvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi
havilap – www.buvopatak.hu

Alapító, főszerkesztő: CSERNÁK ÁRPÁD

Tervezőszerkesztő: CSERNÁK BÁLINT

Főmunkatárs: FARKAS JUDIT

Olvasószerkesztő: Szabó Pap Edit

Munkatársak: Lukács János, Németh István Péter,

†Papp Árpád, Sarusi Mihály, Szutrély Péter

Nyomdai munkák: Pethő Kft, Kaposvár, Fő utca 57.

Felelős vezető: Pethő László

Sokszorosítás ideje: 2019. szeptember, sorszáma: 9/2019

E-mail: posta@buvopatak.hu

ISSN 1588-9335

Kiadja: BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY

Kaposvár, Somssich P. u. 11–13. I/12.

A kiadásért felelős: Csernák Árpád

A Búvópatak Alapítvány számlaszáma:

10918001-00000012-93920004 UniCredit Bank Hungary Zrt.

IBAN szám: HU62 – BIC (SWIFT kód): BACXHUHB

Lengyel János, Németh Ferenc, Gera Katalin, Szente B. Levente, Oberfrank Pál, Csernák Árpád, Papp Árpádné, Ország László, dr. Csordás Endre, dr. Gyurkovits Kálmán és Csernákne Matuca Ivett... – Búvópatak-est, 2019. augusztus 27. – Együd Árpád Kulturális Központ, Kaposvár – CsB és CsM fotói

Kapható az újságárosoknál

A Búvópatakot 2019-ben is keressék az újságárosoknál!
A lap éves előfizetési díja 5000 Ft. Megrendelhető az impresszumban olvasható elérhetőségeink valamelyikén.

TÁMOGATÓINK

